

Nr. 43
(297)

25-31 octombrie 1995

Foto: Iulian Puiu

Pregătită pentru lansare de cîteva săptămîni, prin interviurile lui Varujan Vosganian (parlamentar de succes, care pînă acum doar a cochetat, fără să se lase prins de avansurile altor formațiuni politice), *Alternativa 2000* pare să fi avut oarecare ghinion. Interesul public a fost acaparat, în bună măsură, de greva generală a studenților, iar interesul politicienilor și al observatorilor străini s-a fixat pe divorțul PDSR-PRM, cu toate consecințele lui. Datele despre *Alternativa 2000* sînt deocamdată puține. Personalitatea centrală se vedește a fi Andrei Pleșu, a cărui experiență politică și carismă l-ar recomanda drept un posibil candidat la președinție. (Acesta fiind, de altfel, unul dintre obiectivele *Alternativei 2000*, după cum sugerează Varujan Vosganian într-unul din interviurile deja apărute.) Numai că, foarte repede, în seara de 23 oct., într-o emisiune la TVR, Andrei Pleșu a declarat că nu intenționează să intre în competiția prezidențială, provocînd, fără îndoială, destule decepții. Pledînd pentru „o nouă stilistică în materie de politică”, întrucît societatea românească ar fi ajuns „antipolitică”, atît din cauza „dominanței personajelor de mîna a doua”, cît și „a calității limbajului” utilizat în dezbaterile publice, *Alternativa 2000* n-are deocamdată o

structură teritorială. O mișcare politică nu trebuie să fie neapărat mare, nu avem de-a face cu „*alternativa 1996*”, a atras atenția Andrei Pleșu în respectiva emisiune. Așadar, membrii săi nu intenționează să accedă foarte rapid la putere, ba chiar actualul manifest ar reprezenta doar un „test”: dacă semnalele de răspuns ale societății românești nu vor fi mulțumitoare, această nouă mișcare civică se va retrage, a anunțat Andrei Pleșu. Din

împlini 5 ani de la înființarea Alianței Civice. Chiar dacă scopul unei mișcări politice în '95 nu mai sînt manifestațiile de stradă, deosebirea dintre cele două asociații se vede ușor. Alianța Civică s-a prezentat cu o listă de 200 de membri fondatori și, doar la o lună de la înființarea ei, era în stare să umple străzile Bucureștiului cu o mulțime atît de mare încît liderii săi se vor referi de nenumărate ori cu nostalgie la data de 15 noiembrie

va zile, însă, amploarea mișcării, la scara întregii țări, a probat convingător că nu este vorba de interesele unor studenți inevitabil minoritari (reanțieri, repetenți etc.). În condițiile în care studenții proveniți din familii cu venituri normale lucrează pentru a se întreține, taxa pentru o oră de laborator pierdută este între 3.000 și 12.000, bursa de studii, cu indexare cu tot, ajunge la circa 57.000, ei și-au evaluat cu exactitate situația: inacceptabilă. Simpatizanții studenților au putut avea în diverse momente (ascultîndu-i cîntînd în Piața Universității, văzîndu-i înconjurați de acțieri și „testoase” între fostul sediu al CC al UTC și Bulevardul Magheru) că se reîntoarce trecutul: cel din 21 decembrie 1989, cel din aprilie-mai 1990. Însă prin cantonarea strictă în revendicările lor (ridicate pînă la autonomia universitară), prin modul profesionist în care și le-au argumentat, prin voința de a nu fi aserviți politic într-o perioadă de campanie electorală, prin absența vedetismului (deocamdată) într-o țară unde înfloresc megalomania de toate culorile, ei s-au definit ca o nouă generație. Cea care, dacă nu va fi distrusă aici prin mizerie ori fîcută să plece din țară, reprezintă o alternativă pentru anul 2000.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Studenții – o alternativă pentru anul 2000

cîte se știe, *Alternativa 2000* pregătește pentru luna ianuarie lansarea partidului său. Inițiatorii și modelatorii *Alternativei* – Varujan Vosganian, Dorel Șandor (care nu se numără printre semnatari, ca și alți lideri de opinie și ziaristi simpatizanți) i-au pregătit lansarea tocmai acum, ca o replică, în timp, la Alianța Civică. Într-adevăr, în curînd se vor

implini 5 ani de la înființarea Alianței Civice. Chiar dacă scopul unei mișcări politice în '95 nu mai sînt manifestațiile de stradă, deosebirea dintre cele două asociații se vede ușor. Alianța Civică s-a prezentat cu o listă de 200 de membri fondatori și, doar la o lună de la înființarea ei, era în stare să umple străzile Bucureștiului cu o mulțime atît de mare încît liderii săi se vor referi de nenumărate ori cu nostalgie la data de 15 noiembrie

pag. 3

**Andrei Cornea:
Prea puțin,
prea tîrziu**

pag. 14

**O nouă rubrică
de Ileana
Mălăncioiu:
CRONICA
MELANCOLIEI**

pag. 7

**Gabriel Andreescu:
Octavian Paler,
Alexandru Paleologu
și spinoasa problemă
a naționalismului**

NESTOR RATES

ANDREI CORNEA

Ce va face PDSR?

Prea puțin, prea târziu

PDSR a rupt săptămîna aceasta o alianță în care nu ar fi trebuit să intre niciodată. Această alianță a adus extremismul cel mai abject, care în democrațiile tradiționale este alungat la periferia vieții politice, chiar în sferele Puterii. Partidul România Mare, sub raport electoral un grupușcul virtual insignifiant, a fost astfel abilitat să exercite influență asupra politicii guvernamentale, să participe efectiv la guvernare și să polueze discursul politic național cu excesele sale sordide, mult dincolo de locul real pe care îl ocupă în spectrul politic românesc. Consecințele au fost severe pentru salubritatea fragilei democrații românești, pentru renumele țării în străinătate, pentru aspirațiile ei de integrare euro-atlantică, ca și pentru imaginea partidului de guvernământ și a președintelui Iliescu însuși. Puterea, se știe, corupe; posibil însă că și retardează judecata logică, dacă nu cumva debilitază chiar instinctul de conservare. Oricum, mai bine mai târziu decît niciodată.

Ruperea alianței PDSR-PRM este, fără îndoială, salutară. Ea deschide mai multe căi de ansamblu a vieții politice în preajma unei delicate perioade de amozitate retorică și luptă acerbă în vederea alegerilor de anul viitor. După cum creează posibilități aproape nesoprite de a ameliora substanțial ganele României de a intra în structurile euro-atlantice. Soluția optimă pentru criza creată prin pierderea majorității parlamentare de către actualul guvern ne pare a fi constituirea unui cabinet monocolor PDSR, cu un larg sprijin parlamentar. Cîteva grupări importante ale Opoziției și-au afirmat dorința de a susține un guvern minoritar, fără a intra într-o coaliție guvernamentală sau a încheia acorduri formale de cooperare. Mai mult, președintele principalului partid de opoziție, dl. Corneliu Coposu, a sugerat aseră, într-o discuție organizată de Europa Liberă, susținerea de către Opoziție sau o parte a ei *fără condiționare, fără tratative și fără compensații* a unui guvern minoritar PDSR. Venerabilul lider național-țărănist a făcut o memorabilă declarație în cadrul discuției amintite: *"Trebuie, a spus domnia sa, să ne obișnuim o dată cu ideea că adversitatea politică nu înseamnă dușmănie și că alți în cadrul Puterii guvernamentale, cît și în cadrul Opoziției trebuie căutate soluții de colaborare, nu soluții de împingere cu no-roi"*. Iată o mină întinsă, ce ar putea da României un guvern care să aibă susținerea forțelor democratice autentice ale țării, oferind credibilitate reformelor politico-economice și aspirațiilor europene. Ar fi înțelept ca partidul de guvernământ să vină în întîmpinarea ei. Va face oare acest pas?

Primele indicii par să sugereze un răspuns negativ. Preocuparea imediată a PDSR pare să fie salvarea alianței sale cu PUNR și PSM. Este îndoielnic că transformarea patralaterului în triumghi va favoriza deschiderea menționată înainte. Dar să vedem ce se întîmplă. Conducerea PDSR a dat dovadă de maturitate, prudență și realism în decizia luată joi. Același însușiri ar trebui să-l conducă și spre o necesară și benefică lărgire a suportului politic pentru guvernarea sa.

Editorial transmis de Europa Liberă la 21 oct. 1995

"Too little, too late" (*prea puțin, prea târziu*) - iată ce ești tentat să exclami la auzul veștii de săptămîna trecută că PDSR a denunțat alianța cu PRM. "Prea puțin", deoarece PUNR și PSM, al căror ultranaționalism și antioccidentalism nu sînt cu nimic mai prejos decît cele ale partidului lui C.V. Tudor, continuă să guverneze sau să fie asociate la guvernare. "Prea târziu", deoarece această alianță sîntă dintr-unul din cele ce a semnat sentința lui Ceaușescu și unul dintre principalii adulatori ai tiranului nu ar fi trebuit niciodată să aibă loc. Oricum, ea ar fi trebuit denunțată încă de demult, atunci cînd caracterul profund extremist al revistei și partidului România Mare devenise o evidență pentru oricine de bună-credință. D-l Iliescu și oamenii PDSR au preferat totuși să sacrifice un procuror general, un ministru al Apărării, dacă nu chiar și un prim-ministru, să se lase copleșiți de insulte și acuzații de trădare în repetate rînduri, au încuviințat ca viața publică să fie degradată în chip inimaginabil. Au acceptat, de asemenea, ca senatorul PDSR Gh. Dumitrașcu ori Titus Raveica, președintele CNA, să colaboreze la publicarea lui C.V. Tudor. Membri de partid ai României Mari - de exemplu, Mircea Hamza ori Mitzura Argezei - au primit, ca preț al complicității PDSR, posturi guvernamentale, iar acestea reprezintă, desigur, doar partea vizibilă a unui iceberg de dimensiuni considerabile.

Pentru a salva și justifica această alianță abjectă, președintele Iliescu și PDSR au utilizat cele mai sofistice și mai nefericite argumente: Mai întîi, ei au încercat să susțină că "jegurile" lui C.V.T. sînt "temperamentale", de "artist" și că ele nu trebuie luate în serios și că, mai mult, există persoane cu vederi autentice "extremiste" tocmai în rîndul opoziției democratice. În ianuarie 1994, în cursul unui interviu acordat revistei "22", d-l Iliescu părea mai pornit împotriva "exclusivismului și a intoleranței" de la această revistă decît de insultele și listele negre ce apăreau regulat în România Mare. S-a invocat apoi, și pînă recent de tot, faptul că C.V. Tudor, ca și Gh. Funar nu ar fi reprezentativ pentru partidele ce le conduc, partide altminteri alcătuite din oameni, chipurile, valoroși și susținători ai reformei. Cît de "ne-representativ" este C.V.T. s-a văzut bine: partidul a stat în spatele său în ultimul conflict. S-a invocat apoi malignitatea presei, care ar denatura spusele unora sau ale altora, urmărind învrăjirea unor personalități respectabile. La întoarcerea din Statele Unite, d-l Iliescu s-a pierdut în penibile distincții semantice pentru a explica că, de fapt, nu l-a caracterizat pe C.V. Tudor cu calificativul "Jirinovski român", așa cum a relatat o presă răuvoitoare, ci a declarat doar că el se comportă "la Jirinovski".

În sfîrșit, nu a fost niciodată ut-at argumentul cinic al "rațiunii de stat". Astfel, președintele a susținut în repetate rînduri că "nu te aliezi cu cine vrei, ci cu cine poți" și că țara "trebuie guvernată". S-a făcut mare caz de stabilitatea guvernamentală obținută din 1992 și cu ajutorul PRM, încercîndu-se a se identifica stabilitatea guvernelor cu stabilitatea instituțiilor. Faptul că în 1992 Opoziția a refuzat o ofertă de participare la guvernare este adevărat și, probabil, regretabil. Dar oferte din partea Opoziției au mai sosit, fără a fi luate în serios. Mai mult, președintele Iliescu a susținut mereu ideea unui "guvern de unitate națională" sau a unui pact între partide, după exemplul pactului de la Moncloa, din Spania post-franchistă, ceea ce ar fi presupus tocmai acceptarea partidelor extremiste ca interlocutori valabili, lucru pe care un președinte democrat ar fi trebuit să-l evite cu orice preț. Niciodată, timp de patru ani aproape, președintele nu a semnalat clar că este dispus să renunțe la extremiștii din guvern sau din "arcul guvernamental", în schimbul unei participări a Opoziției, fie și cu unele condiții.

Și nu se poate deloc spune că nu au existat presiuni considerabile pentru a-l determina pe președinte să facă pasul de acum. Nici nu mă mai refer la întreaga opoziție democratică, dar trebuie semnalat rolul celei mai mari și mai semnificative părți a presei. Este vorba apoi despre numeroase personalități culturale independente, care și-au arătat în diverse rînduri și în diverse moduri nemulțumirea. Spre exemplu, în 1993, Andrei Pleșu i-a adresat președintelui o scrisoare deschisă în care li reproșa alianța cu extremiștii și ultranaționalistii. D-l Iliescu a răspuns invocînd legitimitatea și reprezentativitatea respectivelor partide, alese în condiții democratice. Mai de curînd, numeroase activități ale Fundației Culturale Române, condusă de Augustin Buzura (aflat, de altminteri, în relații cordiale cu președintele Iliescu), au fost dublate de un "consiliu pentru românii de pretutindeni", dirijat de d-na Mitzura Argezei, membru PRM. Fundației - ostilă extremismului, șovinismului și antioccidentalismului - i-au fost, în schimb, reduse fondurile.

Considerabil de severe au fost, firește, și reacțiile internaționale, iar imaginea de țară deschisă reformei și integrării europene pe care România dorea să o acrediteze a fost grav afectată de prezența la guvernare a PRM și PUNR în special. Multă vreme acest lucru s-a părut să nu intereseze autoritățile de la București, care au încercat tot timpul să impună în Occident ideea că România este o "insulă de stabilitate și de democrație".

Unii au încercat să explice înecetinea cu care președintele Iliescu

a decis îndepărtarea de PRM prin caracterul său șovăitor, prudent în mod excesiv. Și totuși, în decembrie 1989 sau în septembrie 1991, d-l Iliescu a dovedit multă hotărîre și rapiditate în decizie. Dificultatea cu care s-a despărțit de PRM trebuie contrastată cu ușurința cu care s-a despărțit de aripă reformistă a FSN, actualul PD. În realitate, cînd a fost vorba să-și asigure monopolul puterii, președintele nu a ezitat niciodată.

De patru ani cel puțin, politica de complicitate față de extremiști a fost politica de stat a unei țări care pretinde să fie admisă în comunitatea statelor democratice ale Europei. E greu de înțeles cum de și-a putut închipui președintele Iliescu ori vreunul dintre consilierii săi că România ar putea fi acceptată în NATO, atunci cînd la guvernare participă un partid care l-a susținut pe Saddam Hussein.

Deigur, de la un punct, C.V. Tudor nu a mai putut fi controlat și a depășit toate limitele între care se presupunea că va juca. Confrunțat cu falimentul politicii lor de ani de zile, dîndu-și seama că riscurile menținerii alianței tind să devină exorbitante, supuși unor presiuni internaționale mereu mai puternice, liderii PDSR și președintele Iliescu au consimțit cu greu la un gest necesar și, desigur, salutar. Dar ar fi o naivitate să se creadă că, în fond, guvernauții noștri s-ar fi convertit la democrație și că ar fi acceptat eşecul politicii de a reforma o societate cu susținerea celor mai antireformiste forțe. Politica lor a suferit o înfrîngere, a trebuit executată o retragere tactică, anumite adevăruri incomode au trebuit recunoscute, pentru prima oară unui partid acuzat de "xenofobie și antisemitism" i se refuză accesul la guvernare. Dar nu a fost încă stabilit bilanțul daunelor pe care această alianță le-a adus României și nimeni din PDSR nu și-a admis responsabilitatea pentru încăpăținarea de a fi refuzat să recunoască evidența că extremiștii sînt într-adevăr extremiști și nu originali stăpîniți de demonia pamfletului.

Zilele acestea se vinde în chioșcuri Almanahul România Mare, cu subtitlul "cei 12 apostoli ai neamului jertfii pe altarul patriei". Printre acești "12 apostoli" îi întîlnim - alături de Decobal, de Brincoveanu, de Horea, de Iorga - pe Antonescu și pe Ceaușescu. Faptul că au trebuit să treacă aproape patru ani pînă ca promotorii unor asemenea "apostoli ai neamului" să fie alungați de la o guvernare a cărei legitimitate istorică s-a bazat pe doborîrea de la putere a lui Ceaușescu arată cît de rău stăm, încă, de fapt. Întîrzierile aceasta ilustrează cît de profund alterată rămîne viața noastră politică: și, chiar dacă boala nu este fără leac, însănașirea e încă departe.

NESTOR RATES

ANDREI CORNEA

Ce va face PDSR?

PDSR a rupt săptămîna aceasta o alianță în care nu ar fi trebuit să intre niciodată. Această alianță a adus extremismul cel mai abject, care în democrațiile tradiționale este alungat la periferia vieții politice, chiar în sfera Puterii. Partidul România Mare, sub raport electoral un grupuscule virtual insignifiant, a fost astfel abilitat să exercite influență asupra politicii guvernamentale, să participe efectiv la guvernare și să polueze discursul politic național cu excesele sale sordide, mult dincolo de locul real pe care îl ocupă în spectrul politic românesc. Consecințele au fost severe pentru salubritatea fragilei democrații românești, pentru renumele țării în străinătate, pentru aspirațiile ei de integrare euro-atlantică, ca și pentru imaginea partidului de guvernământ și a președintelui Iliescu însuși. Puterea, se știe, corupe; posibil însă că și retardează judecata logică, dacă nu cumva debilităză chiar instinctul de conservare. Oricum, mai bine mai târziu decît niciodată.

Ruperă alianței PDSR-PRM este, fără îndoială, salutară. Ea deschide mai multe căi de așanare a vieții politice în preajma unei delicate perioade de amozitate retorică și luptă acerbă în vederea alegerilor de anul viitor. După cum crează posibilități aproape nesperate de a ameliora substanțial șansele României de a intra în structurile euro-atlantice. Soluția optimă pentru criza creată prin pierderea majorității parlamentare de către actualul guvern ne pare a fi constituirea unui cabinet monocolor PDSR, cu un larg sprijin parlamentar. Cîteva grupe importante ale Opoziției și-au afirmat dorința de a susține un guvern minoritar, fără a intra într-o coaliție guvernamentală sau a încheia acorduri formale de cooperare. Mai mult, președintele principalului partid de opoziție, dl. Corneliu Coposu, a sugerat așază, într-o discuție organizată de Europa Liberă, susținerea de către Opoziție sau o parte a ei, fără condiționare, fără tratative și fără compensații, a unui guvern minoritar PDSR. Venerabilul lider național-tărănist a făcut o memorabilă declarație în cadrul discuției amintite: „Trebuie, a spus domnia sa, să ne obișnuim o dată cu ideea că adversitatea politică nu însemnează dușmănie și că atît în cadrul Puterii guvernamentale, cît și în cadrul Opoziției trebuie căutate soluții de colaborare, nu soluții de împoșcare cu noroi”. Iată o mină întinsă, ce ar putea da României un guvern care să aibă susținerea forțelor democratice autentice ale țării, oferind credibilitate reformelor politico-economice și aspirațiilor europene. Ar fi înțelept ca partidul de guvernământ să vină în întîmpinarea ei. Va face oare acest pas?

Primele indicii par să sugereze un răspuns negativ. Preocuparea imediată a PDSR pare să fie salvarea alianței sale cu PUNR și PSM. Este îndoiește că transformarea patraluterului în triumfuri va favoriza deschiderea menționată înainte. Dar să vedem ce se întîmplă. Conducerea PDSR a dat dovadă de maturitate, prudență și realism în decizia luată joi. Aceleași însușiri ar trebui să-l conducă și spre o necesară și benefică lărgire a suportului politic pentru guvernarea sa.

Editorial transmis de Europa Liberă
la 21 oct. 1995

Prea puțin, prea tîrziu

„Too little, too late” (prea puțin, prea tîrziu) – iată ce ești tentat să exclami la auzul veștii de săptămîna trecută că PDSR a denunțat alianța cu PRM. „Prea puțin”, deoarece PUNR și PSM, al căror ultranaționalism și antioccidentalism nu sînt cu nimic mai prejos decît cele ale partidului lui C.V. Tudor, continuă să guverneze sau să fie asociate la guvernare. „Prea tîrziu”, deoarece această alianță sîntă dintr-un cel ce a semnat sentința lui Ceaușescu și unul dintre principalii adulteri ai tiranului nu ar fi trebuit niciodată să aibă loc. Oricum, ea ar fi trebuit denunțată încă de demult, atunci cînd caracterul profund extremist al revistei și partidului România Mare devenise o evidență pentru oricine de bună-credință. D-l Iliescu și oamenii PDSR au preferat totuși să sacrifice un procuror general, un ministru al Apărării, dacă nu chiar și un prim-ministru, să se lase copleșiți de insulte și acuzații de trădare în repetate rânduri, au încuviințat ca viața publică să fie degradată în chip inimaginabil. Au acceptat, de asemenea, ca senatorul PDSR Gh. Dumitrașcu ori Titus Raveica, președintele CNA, să colaboreze la publicațiile lui C.V. Tudor. Membri de partid ai România Mare – de exemplu, Mircea Hamza ori Mitzura Argezi – au primit, ca preț al complicității PDSR, posturi guvernamentale, iar acestea reprezintă, desigur, doar partea vizibilă a unui iceberg de dimensiuni considerabile.

Pentru a salva și justifica această alianță abjectă, președintele Iliescu și PDSR au utilizat cele mai sofistice și mai neferice argumente: Mai întîi, ei au încercat să susțină că „jehirile” lui C.V.T. sînt „temperamentale”, de „artist” și că ele nu trebuie luate în serios și că, mai mult, există persoane cu vederi autentice „extremiste” tocmai în rîndul opoziției democratice. În ianuarie 1994, în cursul unui interviu acordat revistei „22”, d-l Iliescu parea mai pornit împotriva „exclusivismului și a intoleranței” de la această revistă decît de insultele și listele negre ce apăreau regulat în România Mare. S-a invocat apoi, și pînă recent de tot, faptul că C.V. Tudor, ca și Gh. Funar nu ar fi reprezentativi pentru partidele ce le conduc, partide altminteri alcătuite din oameni, chipurile, valoroși și susținători ai reformei. Cît de „ne-representativ” este C.V.T. s-a văzut bine: partidul a stat în spatele său în ultimul conflict. S-a invocat apoi malignitatea presei, care ar denatură spusele unora sau ale altora, urmînd învrăbirea unor personalități respectabile. La întoarcerea din Statele Unite, d-l Iliescu s-a pierdut în penibile distincții semantice pentru a explica că, de fapt, nu l-a caracterizat pe C.V. Tudor cu calificativul „Jirinevski român”, așa cum a relatat o presă răuvoitoare, ci a declarat doar că el se comportă „la Jirinevski”.

În sfîrșit, nu a fost niciodată utat argumentul cinic al „rațiunii de stat”. Astfel, președintele a susținut în repetate rânduri că „nu te aliezi cu cine vrei, ci cu cine poți” și că țara „trebuie guvernată”. S-a făcut mare caz de stabilitatea guvernamentală obținută din 1992 și cu ajutorul PRM, încercîndu-se a se identifica stabilitatea guvernelor cu stabilitatea instituțiilor. Faptul că în 1992 Opoziția a refuzat o ofertă de participare la guvernare este adevărat și, probabil, regretabil. Dar oferte din partea Opoziției nu mai sosit, fără a fi luate în serios. Mai mult, președintele Iliescu a susținut mereu ideea unui „guvern de unitate națională” sau a unui pact între partide, după exemplul pactului de la Moncloa, din Spania post-franchistă, ceea ce ar fi presupus tocmai acceptarea partidelor extremiste ca interlocutori valabili, lucru pe care un președinte democrat ar fi trebuit să-l evite cu orice preț. Niciodată, timp de patru ani aproape, președintele nu a semnalat clar că este dispus să renunțe la extremiștii din guvern sau din „arc guvernamental”. În schimb unei participări a Opoziției, fie și cu unele condiții.

Și nu se poate deloc spune că nu au existat presiuni considerabile pentru a-l determina pe președinte să facă pasul de acum. Nici nu mă mai refer la întreaga opoziție democratică, dar trebuie semnalat rolul celei mai mari și mai semnificative părți a presei. Este vorba apoi despre numeroase personalități culturale independente, care și-au arătat în diverse rânduri și în diverse moduri nemulțumirea. Spre exemplu, în 1993, Andrei Pleșu i-a adresat președintelui o scrisoare deschisă în care îi reproșea alianța cu extremiștii și ultranaționaliștii. D-l Iliescu a răspuns invocînd legitimitatea și reprezentativitatea respectivelor partide, așez în condiții democratice. Mai de curînd, numeroase activități ale Fundației Culturale Române, condusă de Augustin Buzura (aflat, de altminteri, în relații cordiale cu președintele Iliescu), au fost dublate de un „consiliu pentru românii de pretutindeni”, dirijat de d-na Mitzura Argezi, membru PRM. Fundației – ostilă extremismului, șovinismului și antioccidentalismului – i-au fost, în schimb, reduse fondurile.

Considerabil de severe au fost, firește, și reacțiile internaționale, iar imaginea de țară deschisă reformei și integrării europene pe care România dorea să o acrediteze a fost grav afectată de prezența la guvernare a PRM și PUNR în special. Multă vreme acest lucru a părut să nu intereseze autoritățile de la București, care au încercat tot timpul să impună în Occident ideea că România este o „insulă de stabilitate și de democrație”.

Unii au încercat să explice incoerența cu care președintele Iliescu

a decis îndepărtarea de PRM prin caracterul său șovăitor, prudent în mod excesiv. Și totuși, în decembrie 1989 sau în septembrie 1991, d-l Iliescu a dovedit multă hotărîre și rapiditate în decizie. Dificultatea cu care s-a despărțit de PRM trebuie contrastată cu ușurința cu care s-a despărțit de arșiș reformistă a FSN, actualul PD. În realitate, cînd a fost vorba să-și asigure monopolul puterii, președintele nu a ezitat niciodată.

De patru ani cel puțin, politica de complicitate față de extremiști a fost politica de stat a unei țări care pretinde să fie admisă în comunitatea statelor democratice ale Europei. E greu de înțeles cum de și-a putut închipui președintele Iliescu ori vreunul dintre consilierii săi că România ar putea fi acceptată în NATO, atunci cînd la guvernare participă un partid care l-a susținut pe Saddam Hnasein.

Desigur, de la un punct, C.V. Tudor nu a mai putut fi controlat și a depășit toate limitele între care se presupunea că va juca. Confrunțați cu falimentul politicii lor de ani de zile, dîndu-și seama că riscurile menținerii alianței tind să devină exorbitante, supuși unor presiuni internaționale mereu mai puternice, liderii PDSR și președintele Iliescu au consimțit cu greu la un gest necesar și, desigur, salutar. Dar ar fi o naivitate să se creadă că, în fond, guvernămîntii noștri s-ar fi convertit la democrație și că ar fi acceptat eșecul politicii de a reforma o societate cu susținerea celor mai antireformiste forțe. Politica lor a suferit o înfrîngere, a trebuit executată o retragere tactică, anumite adevăruri incomode au trebuit recunoscute, pentru prima oară unui partid acuzat de „xemofobie și antisemitism” și se refuză accesul la guvernare. Dar nu a fost încă stabilit bilanțul daunelor pe care această alianță le-a adus României și nimeni din PDSR nu și-a admis responsabilitatea pentru încăpățînarea de a fi refuzat să recunoască evidența că extremiștii sînt într-adevăr extremiști și nu originali stăpîniți de demonia pamphletului.

Zilele acestea se vinde în chioșcuri Almanahul România Mare, cu subtitlul „cei 12 apostoli ai neamului jertfii pe altarul patriei”. Printre acești „12 apostoli” îi întîlnim – alături de Decobal, de Brîncoveanu, de Horea, de Iorga – pe Antonescu și pe Ceaușescu. Faptul că au trebuit să treacă aproape patru ani pînă ca promotorii unor asemenea „apostoli ai neamului” să fie alungați de la o guvernare a cărei legitimitate istorică s-a bazat pe doborîrea de la putere a lui Ceaușescu arată cît de rău stăm, încă, de fapt. Întîrzierea aceasta ilustrează cît de profund alterată rămîne viața noastră politică: și, chiar dacă boala nu este fără leac, însăntoșirea e încă departe.

MĂRȚI 17 OCT.

• Ședința Consiliului Suprem de Apărare

Consiliul Suprem de Apărare a Țării a aprobat participarea trupelor MAPN la operațiuni internaționale de menținere a păcii, căutare-salvare și umanitare, precum și participarea la exerciții comune cu armate ale altor state europene. Totodată, a fost aprobată propunerea privind realizarea unui sistem de control unic al spațiului aerian al țării, precum și înființarea unui Consiliu de prevenire a criminalității, organ consultativ coordonat de primul-ministru.

MIERCURI 18 OCT.

• Ministrul învățământului cedează parțial

După două zile de manifestații studentești, Comisia de învățământ a Senatului a hotărât ca taxele de repetenție să fie aplicate de anul viitor și să fie stabilite de fiecare universitate în parte. Studenții au anunțat continuarea greveii până la acceptarea tuturor revendicărilor lor.

• **Delegație NATO la București**
O delegație a Alianței Nord-Atlantice, condusă de secretarul general Anthony Cragg, a avut convorbiri cu oficialități române (ministrul de Externe și cel al Apărării) pe marginea extinderii NATO către est, proces apreciat ca ireversibil.

• **Andrei Chirică rămâne destituit**
Guvernul a validat decizia ministrului Comunicațiilor de a-l demite pe directorul RA Romtelecom, Andrei Chirică, acuzat de neregulă și neglijență în activitate. Se apreciază că această măsură are un caracter politic, partidul de guvernământ încercând să plaseze în fruntea Romtelecom un om de încredere, care va putea fi folosit în viitoarea campanie electorală.

• **Pensile se majorază cu 10%**
Cu începere de la 1 noiembrie, pensile se majorază cu 10%, a anunțat Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Pensia medie pe luna noiembrie, calculată la suma de 102.617 lei, va reprezenta 42,6% din salariul mediu net pe economia națională, iar creșterea față de luna octombrie este de 4 procente.

JOI 19 OCT.

• **PDSR a rupt alianța cu PRM**
Biroul Executiv Central al PDSR a decis doar cu o abținere ruperea protocolului cu Partidul României - Mare. În opinia liderului PDSR Adrian Năstase, ruptura a fost motivată „de declarațiile și materialele publicate în revista condusă de C.V. Tudor”, protocolul semnat de cele două partide prevăzând abținerea de la orice fel de declarații extremiste, fasciste, rasiste și xenofobe.

• **Reacții după ruptura din arcul guvernamental**
În opinia liderului CDR, Emil Constantinescu, ruptura dintre PDSR și PRM constituie un fapt pozitiv, care însă nu absolvă partidul de guvernământ de prejudiciul adus României de extremismul foștilor aliați. PAC este dispus să acorde sprijin unui guvern minoritar PDSR, condiționat însă de schimbarea actualului premier și de adoptarea urgentă a unor legi esențiale pentru edificarea statului de drept și a economiei de piață.

• **Studenții nu renunță la grevă**
În a treia zi de grevă, studenții s-au întâlnit cu președintele

DANIEL VIGHI

Istoria națională și doctrina de partid

În studiul *Echilibru între antiteză*, Ion Heliade-Rădulescu afirmă câteva principii liberale și democratice de mare actualitate. Actul votării, bunăoară, este proiectat de-a dreptul în metafizic. „Tot omul”, afirmă Heliade, „este dotat de la Dumnezeu cu liber arbitru sau voie liberă și cu dreptul de a-și exprima prin vot voia sa proprie, părerea sa, judecata sa, dorința sa, decizia sa: și nimeni n-are drept de a-i impune pe ale sale (...)”.

Votul nu se poate exprima liber decât în și prin libertatea informației, adică în deplină cunoștință a realității: „Toți oamenii fără distincție sunt chemați de Dumnezeu la bine; nu însă toți oamenii se mișcă spre bine. Cauza este pentru că unii nu voiesc, alții nu știu, și cei mai mulți sunt împiedicați de a ști și de a veni la bine. (...) Votul e rațiunea; rațiunea este ca lumina; luminează foarte întins în depărtare, și luminează în spațiu foarte mic, când este mărginită și restrânsă de muri (xiduri n.n.), de obroc. Intindeți mintea sau rațiunea, că veți întinde și votul, luminați masele, ca să le puteți chema la consiliu, la părere. Altfel parodiați, batjocoriți votul și îl faceți răsvot”.

Termenul răsvot vrea să însemne la Heliade imitarea parodică a consultărilor electorale sau diversiunea în urma căreia, pe baza ignoranței electoratului, se instituie o anume realitate politică în numele unei majorități manipulate.

Substanța actului electoral

Scriitorul identifică substanța actului electoral cu însăși esențialitatea libertății, pe care o mărginește într-un fel care amintește de principiile *Declarației universale a drepturilor omului*, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948. Acolo se proclamă faptul că libertatea nu poate fi utilizată împotriva libertății înșăși. Și iată ce spune Ion Heliade-Rădulescu: „Libertatea asemenea este liberă a face tot; nu însă și de a se sinucide ca libertate, degenerând în tiranie sau în anarhie. (...) De aceea mai înainte de a vota, se cuvine să cugetăm, să deliberăm”.

Această gândire, cu temeuri profund democratice, este mai apoi proiectată asupra destinului național, într-o exaltare lipsită de spirit critic, specifică, de altfel, ideologiei și gândirii romantice pașoptiste. Studiul acesta este ilustrat pentru cele două mari curente ideologice de raportare la specificul național: pe de-o parte, analiza deschisă spre lumea largă, iar pe de altă parte circumscrierea strimă a ființei naționale la propria noastră istorie, cu valorile ei culturale și religioase. În acest din urmă caz, sublinierea diferențierilor până la consecințele lor extreme favorizează izolarea în marginea unui autohtonism suficient sineși. Tot ceea ce există la noi are în sine o superioritate neînțeleasă de cei din afară; sau noi am premers în gândire și experiențe pe cei din Apus; ori, altfel, dacă

nu eram noi, civilizația occidentală s-ar fi ruinat sub loviturile itaganelor otoman.

Dincolo, în cealaltă perspectivă, excesul interpretativ ne așază în rindul populațiilor fără civilizație, fără anvergură, căzuți în imoralitate, fără șanse de vindecare. Efectul, în cazul acesta, vizează o disoluție cosmopolită, imitativă, frivolă și snoabă până la caricatură, în dauna unei necesare, totuși, asumări a faptului că, orice am face și orice am zice, alintem, totuși, fatal sau nu, membrii uneia și aceleiași comunități spirituale. Aceasta este înainte de orice o axiomă, un dat fundamental al problemei în discuție. Atât minimalizarea ei, cât și afirmarea ei demagogică sînt expresia stîljenitoare a unor frustrări de adîncime. O dată asistăm la refuzul orgolios al modelelor politice și culturale dintr-un complex provincial, a doua oară îmbrățișarea lor necondiționată din aceleași cauze.

Principiile democrației europene

Ion Heliade-Rădulescu încearcă să le intersecteze pe amîndouă, sîrșind, din păcate, prin a le goli de substanță și pe una și pe cealaltă. Astfel, într-un fel de protocronism înainte de vreme, Heliade regăsește principiile democrației europene în toată lunga noastră istorie. Ni se spune cum că Dacia colonizată de romani s-a opus Romei imperiale, adică acelei lumi în care domina autoritar unitatea anihilatoare în care unul este totul, iar ceilalți sînt *nulla*, în aritmetica unei adunări în care individualismul este sacrificat în neantul unității absolutismului imperial. Dacia era, în acele condiții, o lume în care se perpetua spiritul democratic al republicii romane, consolidat de creștinism și de practica desemnării conducătorilor locali și ai bisericii prin ceea ce astăzi numim procedeu electoral. După Ion Heliade-Rădulescu, acest spirit s-ar fi păstrat de-a lungul istoriei doar în teritoriile Principatelor Române, în care conducătorii satelor și ai orașelor, ca și domitorii, erau aleși prin voința sâtenilor, a boierilor și a clerului. În plus de asta, biserica apuseană va conserva despotismul cezarului în persoana Papei, în timp ce bisericile Răsăritului își vor prezerva caracterul comunitar, *ecclesia*, adunarea liberă, care se exprimă liber în desemnarea liderilor spirituali.

Așa cum am spus mai înainte, efectul acestei neașteptate suprapunerii goleşte de conținut și realitatea istorică națională, dar și principiile liberal-democratice, fapt care îl va despărți pe Heliade de pașoptiști, cu atât mai mult cu cit, în contradicție cu mișcarea reformistă, Heliade se va împotrivi emancipării țăranilor prin împroprietărire. Atitudinea aceasta contradictorie încerca să împacă în sine cele două mari curente politice care vor domina scena publică românească până la primul război mondial prin partidul liberal și cel conservator.

Ideologizarea și transformarea artei în material propagandistic

Utilizarea deformată a istoriei în scopul ilustrării anumitor doctrine politice o vom regăsi în polemicile din revistele ultimului pătrar al veacului trecut. Eminescu își exersează verva polemică față de această reflectare deturmată a adevărului istoric, ale cărei rădăcini le găsim, așa cum am arătat, încă din vremea lui Heliade-Rădulescu. Polemica eminesciană își sublimizează indignarea în efecte umoristice: „Unde foc”, se întreabă amuzat poetul, „a citit venerabilul redactor al «Românului» toate poveștile astea? Sau și le inventează singur, își bagă degetul în gură și le inventează? Dar să admitem pentru moment că aceste lucruri ar fi scrise adevărat, să admitem așadar: că o partidă națională există din timpul lui Mircea cel Mare; că ea susține emanciparea țăranului; că șef de partid era Vlad Dracul și Vlad Tepeș, iar pe de altă parte exista un partid reacționar, care se răzima pe străni și voia întărirea privilegiilor. Să întrebăm așadar istoria cine era acel Vlad Dracul, șeful partidului național-liberal de pe atunci?”.

Poetul întreabă istoria pentru a reaseza lucrurile în temeuri logice necesare pentru o scrutare a realităților istorice lipsită de ceața ideologiei. Istoria este privită în cadrele ei generale și doar prin raportare la acestea este judecată domnia lui Mircea cel Bătrîn. „Mircea I”, ne reamintește Eminescu, „a domnit de la 1387-1418, adică treizeci și doi de ani. În timpul său Casa Lancaster a ajuns pe tronul Angliei, au trăit Ioan Huss și Jeronim de Praga, au primit burghevonul Friederich de Nuremberg marchionatul Brandenburg, s-a nemeiat actuala Casă imperială a Germaniei; s-au lăsat putea turcilor în Europa; o vreme peste tot turburată și politiceste și bisericeste, căci tot atunci au fost Conciliul de la Constanța; în zilele lui erau războaiele între Franța și Anglia, trei împărași își disputau sceptrul Germaniei și trei papi acouln Sfantului Petru, atunci trăia Tamerlan și Baiazid Fulgerul, c-un cuvânt și Asia și Europa erau în foc”.

Mai apoi, Eminescu se lansează într-o interpretare ideologică îngroșată voit, până la caricatură: „Mircea avea un fiu de flori, un bastard, anume Vlad, național-liberal al «Românului». Tată-său fiind pe tron încă, și anume fiind aliat al Europei Intregi și ocupat cu pregătirea bătăliei de la Nicopol, Vlad, fiul național-liberal, nu găsește atunci un lucru mai bun de făcut decât să închine țara Poloniei printr-un hrisov datat din Argeș 22 mai 1396”.

Articolul sîrșește printr-o diatribă care amintește tonul vehement-încriminator din *Scrisoarea III*: „Dar a numi pe Vlad Tepeș emancipatorul poporului, național-liberal etc. e curată copilărie. Noi, nu-i vorbă, le-am dori național-liberalilor, d-lor Giani, Cariagdi, Carada, Pișca, C.A. Rosetti, tot români de cea mai veche origine, un Vlad Tepeș, căci i-ar lecu pentru totdeauna și (de) prieteșug cu Rochefort și de multe alte suferințe. Ar vedea dumnealor ce liberal era Vlad V”.

După cum se vede, ideologizarea istoriei și transformarea ei în material propagandistic sînt respinse prin ceea ce partidul conservator a adus esențial în viața culturală și politică a României, și anume spiritul critic teoretizat de Maiorescu ca premisă a lucidității în judecarea prezentului, a istoriei și a valorilor culturii naționale. Că Eminescu însuși nu a fost consecvent cu această atitudine, se poate explica, la fel ca în cazul lui Hellade, prin structura fundamental romantică a personalității sale. Cu toate acestea, criticismul conservatorilor se va păstra intact, chiar și după dispariția partidului din viața politică românească, dovadă conferința *Conceptia conservatoare și progresul*, susținută de C. Rădulescu-Motru în 17 decembrie 1922 la Institutul Social Român, condus de Dimitrie Gusti. „Conservatorii”, susține conferențiarul, „nu inventează paradisuri unde fiecare să poată fi îndestulat după pofta inimii. (...) Socialiștii, democrații de toate nuanțele, chiar și liberalii, au făcut, căci au mitul fericii la îndemână, cu care ei dau concepții lor o unitate ideală. Conservatorii n-au acest mit. Ei n-au ca ceaștilăși puțină să amestece utopia și realitatea după voie, ci trebuie să se fiină pe terenul realității”.

Și, cu toate că I.G. Duca, în aceeași serie de prelegeri, va susține că istoria politică a liberalismului românesc este cronică neîntreruptă a înfringerii conservatorilor, nu este mai puțin adevărat că, așa stînd lucrurile, totuși partidul conservator a educat și a deprins societatea românească cu avantajele atitudinii critice, a spiritului critic. De aici echilibrul politic remarcabil al României de pînă la primul război mondial.

Creдем că nu trebuie să mai arătăm cît de necesară este atitudinea aconastă în zilele noastre, cînd impostorii se îmbracă în exaltări oratorice parlamentare, punînd în primejdie democrația, care este, după vorba lui Heliade, lumina rațiunii care luminează „în departe”, dacă nu o acoperă „murii” ignoranței populare, întreținută cu grijă prin diversionile preaputernicilor zilei.

PARLAMENT

La Camera Deputaților se discută modificarea Legii învățămîntului

Biroul Permanent al Camerei Deputaților a luat în discuție, luni 23 octombrie, inițiativa legislativă de modificare a Legii învățămîntului, semnată de Nicolae Manolescu (PAC), Horia Rusu (PL '93), Constantin Avramescu (PSDR), Radu Berceanu, Alexandru Sassu, George Stancov, Adrian Videanu (PD) și Ion Dutu (PRM).

Proiectul a fost trimis în procedură de urgență la Comisia de învățămînt, care miercuri îl va și discuta.

Inițiativa celor opt parlamentari propune în primul rînd abrogarea mult contestatului art. 58 din Legea învățămîntului, articol ce instituie taxe pentru înscrierea la concursul de admitere în facultăți, precum și pentru înmatriculări, reexaminări și repetenții. De asemenea, semnatarii susțin alte opt modificări referitoare la autonomia universitară, burse studențești și tarife pe transport în comun. Potrivit art. 93 din legea în vigoare, ministrul învățămîntului îl poate suspenda din funcție pe rectorul unei universități de stat sau particulare acreditate.

Amendamentul propus solicită ca suspendarea să se poată face numai la propunerea Senatului universitar.

Se propune, de asemenea, ca bursele studențești să fie indexabile, iar cuantumul lor minim să acopere cel puțin cheltuielile de cazare, masă, transport, carte școlară și universitară și ca tariful pe mijloacele de transport în comun să fie redus cu 50% în tot timpul anului calendaristic.

Senatorii PSDR resping modificarea Legii învățămîntului

La Senat, liderii PSDR s-au pronunțat fără echivoc împotriva modificării Legii învățămîntului. Vasile Văcaru a susținut că revendicările sociale ale studenților tind să se transforme în revendicări

politice, însemnînd că în spatele manifestațiilor studențești s-ar afla partide din opoziție.

Orice modificare a Legii învățămîntului, a mai spus Văcaru, va crea un precedent periculos, ce va putea fi folosit de UDMR pentru amendarea capitolului referitor la învățămîntul în limba maternă.

Oliviu Gherman a respins și el ideea modificării Legii învățămîntului, pe motiv că aceasta ar fi fost votată de toate partidele, cu excepția UDMR. El a propus în schimb împărțirea revendicărilor studențești în două categorii: una vizînd autonomia universitară, care ar putea fi rezolvată printr-un text de interpretare elaborat de Comisia juridică și a doua referitoare la revendicările sociale ale studenților. Aici, d-l Gherman s-a pronunțat pentru redactarea unui proiect de lege privind protecția socială a tineretului studios. Studenții au respins însă această categorie „darurile” liderului PSDR.

Eliminarea pedepselor agravante pentru ziaristi

Cu majoritate de voturi, deputații au adoptat, marți 24 octombrie, eliminarea pedepselor agravante pentru ziaristi prevăzute la articolele 205, 206 și 239 din Codul penal. Reprezentanții PSDR, PSM și PUNR s-au pronunțat (cu foarte puține excepții) în favoarea acestei modificări, deși cu numai o lună în urmă au ținut cu dinții ca în lege să figureze pedepse mai aspre pentru ziaristi. Noul text prevede însă majorarea plafonului maxim al pedepselor. Astfel, pentru insultă sancțiunea va fi închisoare de la o lună la 2 ani, pentru calomnie de la 3 luni la 3 ani, iar pentru ultraj de la 3 luni la 4 ani.

Săptămîna aceasta, Biroul Permanent va avea o nouă întîlnire cu liderii grupurilor parlamentare pentru rediscutarea articolului 200 (referitor la relațiile între persoane de același sex), 238 (defăimare), 236 (interzicerea arborării drapelului altei țări).

RALUCA STROE-BRUMARIU

Senatului, Oliviu Gherman, căruia i-au solicitat anularea articolului 58 al Legii învățămîntului, referitor la impunerea taxelor universitare. Deoarece toate negocierile studenților s-au încheiat pînă acum fără rezolvarea revendicărilor lor, aceștia au anunțat continuarea acțiunii lor.

VINERI 20 OCT.

• PRM se retrage din toate funcțiile Senatului PRM Corneliiu Vadim Tudor a anunțat că își dă demisia din Comisia de apărare și ordine publică a Senatului, ca urmare a hotărîrii PSDR de a denunța alianța politică cu PRM. Totodată, reprezentanții PRM au demisionat din toate posturile ce i-au revenit în urma semnării protocolului cvadrupartit.

• Poliția îi agresează pe studenți Manifestațiile studenților au fost îngrijite de către poliție, sub pretextul lipsei unei aprobări oficiale pentru demonstrații stradale. Ca urmare a incidentelor, mai multe federații sindicale și formațiuni politice și-au exprimat protestul față de tratamentul brutal aplicat demonstranților pașnici.

• CDR București și-a ales conducerea

Reorganizarea filialei CDR a municipiului București s-a finalizat prin semnarea protocolului local de către toate formațiunile componente și prin alegerea pentru funcțiile de conducere ale Comitetului filialei. Președinte al filialei București a fost ales academician Horia Scutaru (PNTCD).

SÎMBĂTĂ 21 OCT.

• Democrații se pregătesc de alegeri Colegiul Director al PD a aprobat recenta fuziune a partidului cu PSDT și PUSD. Participarea la alegeri se va face pe liste comune, sub sloganul „Porți deschise”. Selecția candidaților pentru listele electorale va fi făcută de către un comitet paritar, care va analiza fiecare candidatură în parte și, indiferent de apartenența la unul din partidele alianței, îi vor alege pe cei care se bucură de mai multă încredere la nivel local. PD mai dorește coagularea forțelor de opoziție, privind o atitudine comună față de viitoarea lege electorală.

LUNI 23 OCT.

• PNTCD va sprijini Guvernul „din motive patriotice”

Prim-vicepreședintele PNTCD, Ion Diaconescu, a declarat că partidul său nu va participa acum la guvernare. Deoarece actualul executiv nu va putea guverna fără sprijinul Opoziției, PNTCD va sprijini, totuși, Guvernul – „din motive patriotice”.

• A opta zi de manifestații studențești

Aproape 15.000 de studenți, sosiți din majoritatea centrelor universitare, au continuat manifestațiile pentru modificarea Legii învățămîntului și pentru asigurarea unei reale protecții sociale. Studenții solicită în primul rînd modificarea articolului 58 din Legea învățămîntului, care să specifice că învățămîntul universitar de stat să fie gratuit. Biroul Permanent al Camerei Deputaților a hotărît ca inițiativa legislativă privind modificarea unor prevederi din Legea învățămîntului să intre în dezbaterile comisiei de resort.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

ABONAMENTE TRIMESTRIALE CU REDUCERE

11%	5.000 lei cu expediere prin poștă
14%	4.500 lei cu ridicare de la redacție
SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război	
29%	4.000 lei cu expediere prin poștă
33%	3.500 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, București.

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Distribuție.

Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

Adevarul literar și artistic nr. 292

- Mallarmé tradus de Gabriela Negreanu
- „Cazul Piliuță” în 1960
- De ce n-avem roman nici în 1995?
- Apropo: „Prostia la români” de Cătălin Țirlea, „Fereastra” de Costache Olăreanu, „Judecăți și prejudecăți” de Pericle Martinescu
- Al 4-lea Festival al Uniunii Teatrelor din Europa văzut de Peter Palitzsch și Laurent Pally

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

Telefon: 537 21 82 (5 linii)

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00:

- Luni:
Război și pace – Mihai Tutulici
Marți:
Căinele de pază – Cornel Nistorescu
Miercuri:
Punct și virgulă – Carmen Bendovski
Joi:
Fiți întreprinzători – Teme economice
Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. Munteanu

ILIE ȘERBĂNESCU

Benzina și alegerile

Guvernul a scumpit „pe șest” benzina, de la 600 lei la 750 lei – deci cu 25%. Este cea de-a doua scumpire din acest an, după aceea de 33% din primăvară. Să ne amintim că am ieșit din iarnă cu un preț al benzinei de 450 de lei. Deci, după numai câteva luni, ne pregătim să intrăm într-o nouă iarnă cu un preț aproape dublu. La fel în cazul motorinei.

Amplitudinea severă a majorării poate surprinde pe unii, amețiți de bombardamentul guvernamental cu date statistice despre stăpânirea inflației și, oricum, trecerea de la creșterile masive și abrupte la cele mici și line de prețuri. Ce să mai vorbim că ni se spune că inflația se va situa sub 30% pe ansamblul anului în curs!

Probabil, mulți nici nu s-au așteptat la această scumpire, luând de bune asigurările publice date de primul-ministru că nu vor mai interveni majorări importante de prețuri în acest an. În capcana declarațiilor aburitoare de gemuri ale dl. Văcăroiu au căzut mai multe publicații, printre acestea fiind și seriosul ziar *Adevărul*, care, în chiar ziua când avea să se producă scumpirea, apărea cu un articol în care anunța că nu ne paște nici o creștere semnificativă de prețuri până în primăvară, în ciuda obligației, considerată nefericită și constringătoare, pe care guvernul român

și-a luat-o pe vremea dl. Stoiloiu față de Banca Mondială de a alina prețurile interne ale combustibililor la prețurile mondiale, altfel nepunându-se primi creditele promise României pentru ajustări structurale în economie.

Dl. Văcăroiu a majorat totuși prețul la benzină acum – și încă masiv. De fapt, indiferent de dorințele domniei sale, scumpirea era inevitabilă, cel puțin într-o anumită măsură. De la circa 1.800 lei dolarul în preajma anterioarei scumpiri din primăvară, cursul valutar s-a devalorizat între timp substanțial, fiind acum de circa 2.160 lei/dolarul. Cu alte cuvinte, o devalorizare de aproximativ 20%. Nu discutăm aici în ce condiții și de ce s-a produs aceasta. Fapt este că s-a produs, și cel puțin în măsura devalorizării, trebuie să crească și prețul în lei al combustibililor. Căci acest preț – indiferent că ar vrea Banca Mondială și că nu ar vrea dl. Văcăroiu – nu reprezintă în lei nimic altceva decât costul în dolari al combustibililor la import înmulțit cu cursul valutar dintre lei și dolar. Adaptarea prețurilor interne în funcție de cursul valutar sau, altfel spus, asimilarea în economie a schimbărilor de curs nu constituie cîtunși de puțin – așa cum ar putea, eventual, părea la prima vedere – o condiție constringătoare abia

impusă de Banca Mondială, ci un lucru normal și o necesitate obiectivă. Energia provine în România în cea mai mare parte din import și este firea ca nota de plată în valută să se reflecte în prețurile interne. Cineva trebuie să-o achite: în mod normal ar fi ca absorbția în economia internă a prețurilor externe ale energiei să se facă în regim continuu, adică la cursurile din momentul intrărilor de energie.

În realitate, din motive economice și politico-sociale, absorbția se face în valuri, de fapt comandate de guvern. Ordonând decontarea internă a energiei din import la un nou curs valutar, guvernul deschide poarta asimilării în economie a schimbărilor de curs – desigur, cu întreg cortegiul de consecințe pe linia creșterii tuturor prețurilor în cazul devalorizării monedei, căci toate produsele și serviciile conțin energie. Înțelegerile cu FMI și Banca Mondială prevăd „îndesirea” acestor comenzi ale guvernului, adică a valurilor de adaptare. „Îndesirea” nu este un lucru rău, pentru că reduce amplitudinea valurilor, micșorând deci șocurile pe care le produc. Costurile nu sînt niciodată mai mari, ci dimpotrivă. Energia tot este plătită. În cazul absorbției în economie – în mod corect de către cei ce o consumă! În cazul întîzierii absorbției – în mod incorect prin penalizarea contribuabilului în buget și a activităților profitabile.

Dl. Văcăroiu știe poate mai bine decât oricine aceste lucruri. Dar nu vorbește despre ele, considerînd, probabil, că gemurile aburite sînt mai profitabile politic. De pildă, pentru a lăsa impresia că majorările de prețuri ar fi determinate de constrîngerile Băncii Mondiale.

Primul-ministru nu se va grăbi să declare nici că a urgat creșterea respectivă a prețurilor la combustibili și ca o încercare de a combate ce mai poate fi combătut din accentuarea deficitului bugetar și accentuarea periculoasă a deficitului comercial extern, ambele efecte ale nefericitei sale politici de stimulare a producției industriale înaintea restructurării. Segmentul neviabil al industriei consumă masiv resurse, inclusiv din import, dar nu iese corespondent la export și chiar nu ajunge să-și plătească impozitele datorate bugetului de stat. Sînt efecte asupra bugetului intern și balanței comerciale externe pe care guvernul caută, de asemenea, să le atenueze prin introducerea unor valori minime în vamă la țigări, cafea și băuturi alcoolice, ceea ce – se speră – ar urma să sporească încasările fiscale și să descurajeze importurile. Consecințele vor răbăui la nivelul prețurilor interne, îndeosebi în cazul scumpirii benzinei și motorinei, a căror notă de plată condiționează decisiv costul transportului. Ne putem aștepta la un nou val de scumpiri, la cele mai diferite categorii de produse, care pe ansamblu – așa cum s-a probat și în alte dați – va avea o amplitudine cu mult peste cea derizorie de care ar vrea să ne convingă primul-ministru.

Despre ceea ce dl. Văcăroiu nu va ști însă într-adevăr o vorbă este faptul că în fața sa stă dificila sarcină politică de a face în această toamnă niscal rezerve de prețuri care să ajungă nu numai ca în alte dați pentru perioada apropiatei ierni, dar, de data aceasta, și pentru viitoarea primăvară, cînd, din cauza alegerilor, PDSR va avea nevoie ca guvernul să nu se mai atingă atunci de prețuri.

• În această săptămîină, conducerea PDSR ar urma să ia în dezbatere alianța cu Partidul România Mare. Dacă ar fi să dăm crezare declarațiilor belicoase, partidul de guvernămînt ar trebui să decidă rîsperea Protocolului cu formațiunea politică în fruntea căreia se află Corneliu Vadim Tudor. *N-o va face*! Iată că a făcut-o, poate numai ca să infirme pronosticul lui Ion Cristoiu din *Evenimentul zilei* (18 octombrie). • Pornind de la invitația unor importanți kongresmeni americani adresată lui Ilie Ilăscu și sperînd că suferințele celor patru membri ai Frontului Popular Creștin Democrat, arestați la 2 iulie 1992, vor lua sfîrșit în curînd, Vladimir Alexe enumeră, în *România liberă* (19 octombrie), cîteva grave încălcări ale drepturilor omului făcute în cazul lui Ilie Ilăscu: cele patru execuții simulate, administrarea de substanțe psihotrope, interzicerea spălării și a plîmbărilor la aer curat, regimul alimentar bazat pe apă caldă și pine mucegăită, persecuția familiei, anchete fără avocați, pînă cînd s-a găsit Ioan Vozian, care a rezistat amenințărilor. • *Alegerile viitoare, care ar fi putut fi o ieșire din impas, nu vor răspunde probabil așteptărilor noastre*. Cu toate că are un asemenea pronostic pesimist, *Alternativa 2000* își lansează mesajul, la 19 oct., simultan, în *Adevărul* și *România liberă*. Va reuși ea să remedieze cauza principală a acestei situații – inexistența unei clase politice reprezentative? Iată deocîndată semnăturile celor ce se angajează: Sorin Antohi, Ștefan Agopian, Alexandru Beldiman, Carmen Bendovski, Andrei Cornea, Dan Cristea, Alexandru Darie, Mircea Diaconu, Mircea Dumitrescu, Florin Filipoiu, Stere Guica, Sorin Ilieșiu, Adrian Iorgulescu, Florin Iaru, Diana Lupescu, Dan Gabriel Manolă, Tiberiu Marcian Mihail, Alexandru Peșamășca, Alina Mungiu, Horia Murgu, Ovidiu Onoacă, H.-R. Patapievi, Dan Pavel, Andrei Pleșa, George Pruteanu, Adrian Relicovschi, Zoltan Rostas, Victor Rebengiuc, Viorel Lascu, Ilie Șerbănescu, Marian Țafa, Mircea Tiberian, Mihai Răzvan Ungureanu, Anghelușă Vădineanu, Varujan Vosganian, Ion Rodu Zilișteanu, Alexandru Zub. • Tot în *România liberă* (18 oct.), Anton Ursuc repropune parlamentarilor Opoziției că nu au atras atenția asupra afacerilor

REVISTA PRESEI

NOROI ȘI CATIFEA

făcute de George Păunescu (monopolul exportului de grâu, licitația trucată pentru amenajarea hotelului Athénée Palace), în dauna statului, dar cu sprijinul secretarului Guvernului, Viorel Hrebenciuc. *Să nu vă întrebați, domnilor lideri ai Opoziției democratice, după alegeri, cine a finanțat campania electorală a PDSR. Întrebați-vă acum!* • Încercînd, ca de obicei, să creeze un mediu favorabil candidaturii lui Ion Rațiu, *Cotidianul* (19 oct.) îl hărțuiește cu întrebări pe prim-vicepreședintele PNȚCD, Ion Diaconescu: *n-ar fi mai bine pentru PNȚCD să iasă din Convenție, ca să aibă rezultate mai bune la alegerile viitoare? Nu cumva la apropiatul Congres al PNȚCD delegații vor propune un candidat propriu? Aceasta ar echivala cu ieșirea din Convenție. Dar acest lucru nu se va realiza, pentru că noi am avut ideea înfiinșării Convenției. Ca ipoteză teoretică, se poate pune în discuție, dar ca probabilitate este greu de realizat* – răspunde răbdător Ion Diaconescu. • PNȚCD este, la ora actuală – nu numai prin tradiție, dar și prin organizare –, forța politică numărul unu din CDR. Ce se va întîmpla dacă la Congres delegații vor solicita ca să fie nominalizat candidatul CDR pentru președinție din rândul PNȚCD? – stăruie Lucian Gheorghiu, de la *Cotidianul*. „Congresul va alege doar conducerea partidului. Conducerea partidului poate rezolva această problemă în cadrul CDR. Există o modalitate în protocolul CDR de a se repune la vot iarăși candidatul la președinție” – dă Ion Diaconescu răspunsul mult așteptat. • Spațiul acordat înfruntării dintre „Studentii – repetenții revoluției” și „Guvernul – repetenții reformei” (*Cotidianul*, 19 oct.), ca și modul cum sînt relateate faptele relevă, bineînțeles, apropierea mai mare

sau mai mică a respectivei publicații de structurile Puterii. Potrivit ziarului *Ziua*, colonelul Vasile Popa, director al poliției de ordine publică, a fost demis de către generalul Pitulescu, pentru că nu îi reprimase pe studenți. • Tot *Ziua* (23 oct.), reînviind alegerile de la filiala București a PDSR, afirmă că în programul de măsuri al Departamentului de politică internă s-a nominalizat presa prin care se va face imaginea PDSR: *Cronica română*, *Adevărul*, *Curierul național*, *Dimineața* (distribuită gratuit în 10.000 de exemplare), *Radio România Actualități*, *Radio 21*, *Televiziunea Română*. Dacă ar fi doar atât, încă ar fi o situație echitabilă. Dar cui va face campanie *Antena 1*? Ori cotidienele afiliate ei, *Jurnalul național* sau *Oglinda*. Că tabloul presei este mult mai complicat la această oră în raport cu formațiunile politice o dovedește și faptul că *Ziua*, făcînd cu fidelitate imaginea PL '93, „a vinat”, de pildă, Convenția și președintele ei cu mai mult zel decît denunțatele *Adevărul* și *Cronica română*. • O dată cu manifestațiile studentești, un articol din ziarul sud-african *Saturday Star*, prin care guvernul Văcăroiu este acuzat de implicare în „afacerea elicopterelor Puma”, devine cap de afiș începînd cu 22 octombrie. Nicolaie Banea, directorul general al Întreprinderii de Construcții Aeronautice IAR Ghimbav – Brașov, declară că: „Partea română nu a avut nici un intermediar (...). Dacă a existat un intermediar, acesta trebuie căutat în Africa de Sud. Însă este imposibil ca pentru un contract de 8,4 milioane de dolari să fie plătit un comision de 4 milioane de dolari, adică aproape 50%” (*Evenimentul zilei*, 23 oct.). • Vicepreședintele PNL, Viorel Cataramă, și-a explicat motivele pentru care demisionează din CDR: „(...) a) deși nici una dintre acuzații la adresa mea nu a fost vădită, faptul de a fi fost publicate poate influența în mod negativ imaginea mea și implicit imaginea PNL în opinia publică; b) pe zi ce trece, sînt tot mai conștins că viitoarea campanie electorală va fi foarte dură (...); c) în România încă mai există o percepție negativă a oamenilor de afaceri (...) Rezultatul că eu aș putea provoca în viitoarea campanie pierdere de voturi pentru CDR, ceea ce este inacceptabil pentru mine” (*Evenimentul zilei*, 23 oct.). (GABRIELA ADAMEȘTEANU)

GABRIEL ANDREESCU

Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului

Am aflat de curând despre cererile făcute de Mitropolia Clujului Universității condusă de Andrei Marga, într-o chestiune care privește – și atinge – autonomia universitară. Nu intru în detalii, accesibile presei din momentul în care cei implicați le vor considera deschise opiniei publice. Dar acest semnal nu face decât să se adauge la o lungă serie care demonstrează tendința Bisericii ortodoxe, accentuată mai ales în 1995, de a-și pune pecetea asupra vieții de stat din România. De altfel, în acest an, succesele reputeate de clerul ortodox sînt semnificative: mesajul citit de patriarhul Teoctist cu ocazia Sfințelor Puști a utilizat, fără complexe, puternice accente antioecumenicale; drumul făcut de același, la Belgrad și Pale (sediul unei republici nerecunoscute de ONU), purtînd mesaje oficiale a arătat că ortodoxia dorește să joace un rol în configurația est-europeană; în sfîrșit, Parlamentul României a adoptat un articol de lege care încalcă – după știința mea, pentru prima dată în regiune – principiul statului secular, adică principiul separării autorității de stat de autoritățile religioase¹. În toată această dinamică, reclamarea unei relații privilegiate între Biserica ortodoxă și națiunea română, nu numai de ordin istoric dar și în devenire, a fost asumată drept ceva normal. Tendințele naționaliste din societatea românească descoperă în acest fel noi resurse, bazate pe tradiția religioasă – și sînt siguri, acestora vor fi explorate cu tenacitate în viitor.

Bănuî că va fi și mai greu decît pînă acum să se reziste la noua direcție de „învăluire” naționalistă. Spre deosebire de naționalismul govîin și istoric inițiat de către o parte a clasei po-

litice (PUNR, PRM, un segment din PSM și PDSR), naționalismul ortodox folosește un discurs mai decent. Discursul acesta beneficiază de legitimitatea libertății de conștiință, se intersecționează cu marile motivații ale experienței religioase, reprezintă o dimensiune umană victimizată de către comunism. Este mai autoritar, poate utiliza o propagandă mai subtilă, interacționează mai ferm cu spiritul de turmă specific emoțiilor colective.

Dacă ne-am afla numai în fața motivațiilor ierarhiei ortodoxe, și societatea noastră ar fi „matură”, „formată civic”, tendințele fundamentaliste ale acesteia ar fi absorbite fără mari probleme. Din păcate, miza politică a naționalismului este enormă iar mentalitatea românească are un deficit de conștiință democratică înspăimîntător. Cum este posibil ca într-un supliment al *Cotidianului* să apară notațiuni de genul: „(...) lovind în *Infistătătorul Bisericii Ortodoxe Române*, *loviți de fapt în Biserica Națiunii Române*, *loviți de fapt în Națiunea Română*”? Cum se poate ca Manuela Cernat să desființeze, în *România liberă*, filmul „*Terente*” în termenii în care islamismul desființau „*Versetele satanic*”?

Rinocerizarea unei societăți, prin resurecția naționalismului nu se produce prin gâlăgia, oricit de mare, a unui corp politic (sau politizat) viciat, ci în momentul în care orice rezistență interioară, semnificativă, din această societate, s-a frînt. Am sentimentul că ne apropiem pericolos de mult de un asemenea punct. Ceea ce mă îngrijorează mai ales nu sînt semnalele amintite mai sus, nici patetismul kitsch al unor ziaristi care scriu în cotidiene de la care așteptam respect pentru spiritul democratic, ci mai ales

cochetăria naționalistă a unor personalități care au toate atributele de a fi autentici lideri de opinie – „atributele legitimității” în aceeași măsură ca și „atributele” practice.

O să mă refer doar la două exemple: Octavian Paler și Alexandru Paleologu.

Octavian Paler a tratat deseori în editorialele sale din *România liberă* tema naționalismului². Dar aici mă opresc la trei texte apropiate unul de altul, din 6, 10 și 13 octombrie. În „*Spinoasa problemă a identității*” Octavian Paler revine la tema identității naționale pentru a se distanța de cei doi poli aflați, după părerea sa, în eroare: ultranaționalistii și „europenii”. Cine sînt unii și alții? Octavian Paler se referă, cînd e vorba de primii, la pînățile României Mari sau PUNR și numește pe Funar și pe C.V. Tudor. El le reproșează acestora că trădează de fapt interesele naționale, că derapează în șovinism și intoleranță – plus alte observații de bun simț. Cine sînt însă „europenii”? Octavian Paler se referă abstract la acei care împing simplificările „*cît de departe... cînd e vorba de «naționalism»*”, „care privesc spre Occident cu un servilism sincer”, care „*văd foarte bine ce se întîmplă la Strasbourg, dar nu văd ce se întîmplă în România*”. Pentru identificare, editorialistul *României libere* dă doar două nume: Gabriel Andreescu (care, asemenea unor „aleși ai națiunii”, „*consideră că trebuie eliminat conțiosul teritorial în relațiile cu Rusia și Ucraina, adică să consumăm explicit la un jaf, nu doar să-l suportăm*”) și Andrei Cornea, vinovat de a acuza discursul naționalist al Opoziției și încercarea acesteia de a concura discursul naționalist al Puterii. (De-a lungul timpului, Octavian Paler a prins în inventarul său și alte exemple. Într-un editorial din 9 mai – comentat în revista „22” – Adrian Severin era calificat drept „*una dintre acele «mărfuri ușurele» care „sînt să discute în numele nostru cu alți «europeni» fără să fi ajuns să-și dea seama că orice «european» e «de undeva» de vreme ce «Adrian Severin e capabil să sporovăiască la orice oră, pe orice temă.*”)

În opinia lui Octavian Paler ultranaționalistii au fost sprijiniți copios de cei din jur. El este convins că „*zona extremistă din UDMR are o contribu-*

ție substanțială la aducerea lui Funar și Vadim pe scena politică” și chiar că „*nici «europenii» care se plîng că nu vrem să perseverăm în eroare nu se pot socoti inocenți*”, intrucît „*fi ajută, fără voie, pe «național-securityști» să facă tărăboi cu naționalismul lor de teighea*”.

Există mai multe observații privind logica textului lui Octavian Paler. Nu înțeleg de ce nu dă un singur exemplu din care să rezulte că discursul „europenilor” ar avea iz de servilism. De ce nu demonstrează că acei care văd ce se întîmplă la Strasbourg ori Bruxelles (iață, de altfel, o exigență elementară pentru intelectualii care vorbesc despre destinele României) nu văd ce se întîmplă în țară? Ce dovadă are Octavian Paler, că pentru „europeniști” „*tot ce vine de la Paris e excelent, irevocabil*”, iar „*tot ce vine de la Pătrîrșele (...) e ridicol, penibil*”?

Deși, subiectiv vorbind, aceste remarci contează, ele rămîn colaterale subiectului pe care l-am deschis aici: naționalismul. Octavian Paler ne spune că pe lângă „naționalismul rău” există și „un naționalism bun”. „*Există, s-a zis, și mi se pare corectă distincția, un «naționalism normal» și un «naționalism agresiv, restrictiv, delinquent*”. Din prima categorie ar face parte mișcările naționale din Basarabia sau din țările baltice și, în general, aspirația est-europenilor (cîtă vreme nu e împinsă de către demagogi în șovinism) de a se decoloniza de inter-naționalismul sovietizat. Naționalismul bun „*nu se opune altora, ci doar le împinge identitatea*”. Un naționalism autentic, spune Octavian Paler, „*nu ar fi îndrăznit, ca Funar, să transforme figura tragică a lui Avram Iancu într-un fel de mascotă electorală*”.

Poste cineva de bună credință să nu adere la afirmațiile de mai sus? Spre surpriza cititorului – bănuî – o să spun: și da, și nu.

NOTE

¹ Este drept, o decizie a Curții Constituționale privind obligativitatea învățămîntului religios în școala primară reduce aceste obligații doar la un drept (ceea ce este firesc); dar soluția Curții Constituționale constituie un compromis, nesancționat (ca neconstituțional) actul ca atare, al încălcării principiului statului secular.

² Am în vedere numai prezența în presă, pentru că prin presă, mai mult decît prin alte mijloace, se face simțită „vocea civică” a liderului de opinie.

SUMARUL nr. 44

- Lansare de carte – „Mașina de fabricat fantasmă” de Andrei Cornea prezentată de H.-R. Patapievic
- Ileana Malăncioiu: Complexitatea și complexele tradiției
- Interviu săptămîinii: George Soros
- Manualele școlare (anchetă)
- Editorial de Horațiu Pepine
- Documente inedite despre Regele Mihai
- Expoziția MEDIĂ CULPA

Săptămîna Soros

Vineri 20 octombrie a.c., la ora 10.30, a avut loc, la sediul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă, o conferință de presă, prilejuită de împlinirea a cinci ani de la înființarea Fundației. Tema conferinței a fost prezentarea detaliată a programului manifestărilor organizate cu această ocazie în perioada 23-28 octombrie a.c.

Doamna Anca Harasim a prezentat succint Săptămîna Fundației Soros (23-29 octombrie). *Aniversarea Fundației e pentru noi un moment de bucurie. L-am convins cu greu pe George Soros să vină în România, cu această ocazie (...)* La toate manifestările ce urmează a avea loc, ziaristi au intrare liberă; doar la masa rotundă de joi 26 octombrie este nevoie de acreditare”. Despre această masă rotundă, cu tema „*Se îndreaptă România către o societate deschisă și îndeplinește Fundația scopul pentru care a fost creată, acela de a promova o societate deschisă în România?*”, doamna Anca Harasim subliniază că s-a făcut efortul de a reuni personalități de prestigiu, care să contribuie variat la tema propusă. Au fost punctate, de asemenea, toate momentele Săptămîinii Soros, de la evenimentul cultural „*MEDIA CULPA*” pînă la conferința de presă a d-lui George Soros, unde ziaristi îi vor putea pune întrebări referitoare atît la felul cum consideră domnia sa că a fost condusă Fundația, cît și „*ideea filosofică*” după care s-a călăuzit cînd a hotărît înființarea rețelei de Fundații Soros. Cît despre imaginea publică a Fundației, d-na Anca Harasim a afirmat: „*Ne-a preocupat mai mult să ne dezvoltăm programele decît imaginea. Vom remedia, printr-o mai susținută prezentare a ceea ce efectiv realizăm. La observațiile și reacțiile negative ale unora sau altora, noi nu am răspuns – și rău am făcut!*”.

DIANA TURCONI

MEDIA CULPA

Manifestarea culturală MEDIĂ CULPA este a treia expoziție anuală a Centrului Soros pentru Artă Contemporană – București. Organizată în colaborare cu Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, expoziția se constituie într-o dezbateră asupra impactului mass media asupra publicului, dezbateră realizată cu mijloace plastice, dar și prin simpozionul „*Mediator*” care va avea loc pe 26-27 oct. În Sala de Consiliu a Institutului de Arhitectură. Tot Institutul de Arhitectură va găzdui, la parterul său, și expoziția propriu-zisă, în perioade 25-29 oct. MEDIĂ CULPA propune publicului 12 rezolvări a dezbaterii mai sus amintite: *Fără comentarii* – Joseph Bartha; *Sarcophagus* – Sandor Bartha; *Raport '90-'95* – EUROARHITEST; *MEDIA CULPA S.R.L.* / *Media home* – Radu Igazsag și studenții; *Ready Media* – INTERMEDIA; *Fast Food* – Valeriu Mladin; *Cu ochii pe două bulevarde* – Cati Orbulescu; *Imi aleg singur președintele* – Max Păcurar/Lin Perjovschi; *Post R* – Dan Perjovschi; *Algoritm ai puterii* – Marilena Preda Sănc; *Melanholia* – Gheorghe Rasovscky; *În fața legii* – Adrian Timar. (C. P.-B.)

STUDENȚII CER AMENDAREA

Legea învățământului a fost ținta multor contestații, dar nimeni nu a reușit să prevadă adevăratul motiv care va provoca cele mai ample manifestații de stradă din ultimii ani. Problema taxelor sau cea a autonomiei universitare nu au intrat niciodată cu adevărat în dezbaterile publice. În schimb, nici un alt subiect nu a fost mai mult dezbătut decât articolul privind la învățământul minorităților naționale. Maghiarii, prin excelență, au pus în joc o miză enormă și au depus dosarul problemei pe masa diplomaților occidentali. Ne-am fi așteptat, iarăși, ca România să fie aspru criticată în instanțe internaționale, cum ar fi Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. Pe de altă parte, vara întreagă a stat sub semnul amenințării celor mai ample manifestații ale elevilor și studenților maghiari. Dar nimic din toate acestea nu s-a întâmplat. Absorbiți de jocurile politice mai înalte sau mai mărunte, politicieni și ziaristi au ignorat starea deplorabilă în care se dezbate de mai multă vreme învățământul universitar românesc. Laboratoarele nu au materialele de bază, bibliotecile nu pot oferi studenților nici măcar cărțile din bibliografiile obligatorii, săliile de curs și seminarul sînt abandonate în cea mai tristă paragină, ca și cum aici s-ar desfășura doar intruniri clandestine. S-a vorbit iarăși mult prea puțin despre felul cum locuiesc studenții. Căminele, rîvnitele cămine, sînt, cele mai multe, de-a dreptul insalubre și, culmea, studenții sînt obligați să-și plătească consumul de energie electrică. Legea învățământului nu poate, e adevărat, să rezolve toate aceste probleme, dar nimeni nu a părut să observe că articolul 58 va permite instituirea acelor taxe, care au scos zeci de mii de studenți în stradă. Cu toate că studenții și-au formulat obiecțiile încă din 1993, de la intrarea legii în dezbaterile Parlamentului. Dar mai cu seamă nu s-a vorbit destul despre faptul că învățământul românesc suferă de boli mai grave decât discriminarea minorităților, boli care nu mai pot fi rezolvate printr-un proiect de lege sau prin amendamente la legile existente. Viciul de fond trebuie căutat la Ministerul Finanțelor, acolo unde se croiește bugetul. Din 1989 încoace, toate guvernele au fost preocupate să întrețină cu subvenții mascate sau la vedere sectoarele parazitare ale economiei. Drăpîndu-se în minciuna social-democrației, guvernauții au preferat să investească în liniștea socială, tresărînd la cel mai mic gest al sindicatelor din marile industrii falimentare. Au ignorat, în schimb, investiția cea mai rentabilă - investiția în competență și inteligență. (H.P.)

Foto: Mihail Lechukum

Ieri „golani“, azi „repetenți“

Prin ordinul 5.026 anexat articolului 58 din Legea învățământului, ministrul învățământului, Liviu Maior, stabilește plata unor taxe imense pentru restanțe și repetenție. Bunăoară, dacă un student de la Medicină repetă anul de studiu trebuie să plătească 1.500.000 lei, iar la Arhitectură între 900.000 și 1.300.000 lei. Culmea este că tocmai acolo unde aprecierea este mai subiectivă taxele sînt mai mari; repetarea unui an l-ar costa pe un student de la Regie film aproape 5.000.000 lei. Măsura ar fi urmat să se aplice retroactiv, începînd cu anul universitar 1994-1995.

„Am terminat Matematica și nu are cum să mă intereseze cursurile de Informatică pe care le fac acum la ASE. Mă pot duce liniștit la examene fără să trec pe la școală, ocupîndu-mă de altceva în timpul ăsta.“

„Bun... mă obligă să merg la școală, dar bursa nu-mi ajunge să mă întrețin. Va trebui să muncească și deci să fac absențe sau să nu pot merge la toate examenele în sesiune. Așa că, dacă nu voi avea bani de taxe, voi abandona școala.“ (V.M.)

6 octombrie. Studenții Universității din Bacău declară grevă în semn de protest față de Ordinul 5.026. În celelalte centre universitare din țară se fac demersuri pentru anularea acestei măsuri.

8 octombrie. Liderii studenților din Craiova semnează un protest ce urmează să fie înaintat forurilor competente interne și internaționale.

10 octombrie. Centrele universitare din Galați, Cluj, Suceava, Oradea, Sibiu și Craiova hotărăsc greva generală.

12 octombrie. Ministrul Liviu Maior semnează ordinul 5.244, care stipulează că prevederile Ordinului 5.026 au doar caracter de „recomandare”, urmind ca nivelul taxelor să fie stabilit de către universități, iar plata acestora să se poată face în rate. În aceeași zi, în

centrele universitare din București este inițiată o campanie pentru strîngerea de semnături în vederea declanșării grevei generale.

16 octombrie. La Conferința Națională a Studenților se hotărăște declanșarea grevei generale începînd cu data de 17 octombrie, ora 7.

Aflat la Camera Deputaților pentru a răspunde unor interpelări mai vechi, ministrul învățământului, Liviu Maior, declară: „Este o rușine că s-a declanșat o grevă a repetenților“.

17 octombrie. Delegați ai universităților din Galați, Ploiești, Bacău și Constanța își anunță venirea la București. La ora 10.00, în jur de 10.000 de „repe-

Revenind în proiectul de modificare a legii învățământului. Intrat cu sprijinul Opoziției în procedura obișnuită la Camera Deputaților, proiectul propune:

1. Abrogarea articolului 58, cel care îngăduie instituirea taxelor.
2. Amendarea articolelor 94 și 95, cu scopul garantării autonomiei universitare; text propus: „Intervenția oricărei autorități publice în spațiul universitar este permisă numai cu autorizarea Senatului și avizul rectorului“.
3. Modificarea articolelor 170 și 174 în scopul garantării grațuității de transport și a unor burse decente: „Bursele de care beneficiază elevii și studenții sînt indexabile, iar cuantumul minim al acestora trebuie să acopere cel puțin cheltuielile de cazare, masă transport, carte școlară și universitară.“

tenți” se adună în fața Facultății de Drept, care va fi, pe parcursul următoarelor zile, locul de întâlnire al protestatarilor. Coloana studenților se îndreaptă spre sediul Guvernului. Se cere răsădit anulara fără întârziere a ordinelor ministrului și rezolvarea celorlalte revendicări înscrise în protestul adresat Guvernului și Parlamentului. Acțiunile revendicative continuă a doua zi în fața sediului Guvernului. Delegații studenților nu acceptă tratativele în condițiile în care accesul în sală a presei este refuzat. La ora 14.30, sub presiunea celor 18.000 de studenți, Guvernul acceptă prezenta presei la negocieri. După patru ore de discuții, se hotărăște ca aplicarea Ordinului 5.026 să aibă valabilitate începînd doar cu anul universitar 1995-1996, iar cuantumul taxelor să fie stabilit de către universități. Considerînd decizia ca inacceptabilă, studenții hotărăsc continuarea grevei.

19 octombrie. Aproximativ 5.000 de studenți, plecînd din campusurile universitare Grozăvești și Regie, se îndreaptă

Sub protecția blindatelor

• „Mai înții m-au trînit jos, lovindu-mă cu picioarele și bastoanele. Au vrut să-mi ia aparatul de fotografiat. Le-am spus că nu-i al meu și atunci mi-au cerut să le dau filmul. În timpul ăsta, trei scutieri mă trăgeau spre o dubă. Am vrut să le dau filmul, dar acesta se rula în aparat și nu puteam să-l scot. «Nu știi că n-ai voie să fotografiezi?», strigau, lovindu-mă. Pînă să-ajung la dubă, am reușit să scot filmul. L-au luat și l-au rupt, mi-au mai tras cîteva picioare și m-au lăsat în pace“, povestește cu tremur în glas una din victimele represiei poliției din ziua de vineri 20 octombrie. Și ei și alții declară că nu știau, nu vedeau de unde li loveau bastoanele sau alte obiecte contondente. Alergînd, se trezeau din senin cu dureri în spate, în coapse, în piept unii căzînd, alții reușind să scape.

• Adunați în fața Facultății de Drept, studenții protestatari încearcă în jurul orei 12.00 să se îndrepte spre Universitate, dar sînt împiedicați atît de cele cîteva cordoane de scutieri și jandarmi și cele trei blindate trase de-a latul B-dului Kogălniceanu, cît și sub pretextul că nu au autorizație de marș.

• La ora 13.30, pe neașteptate, mulțimea se întoarce către Operă, deplasîndu-se în fugă către Podul Eroilor, pe ambele părți ale cheiului Dîmboviței. Un cordon de cîțiva jandarmi, aflat în parcare din fața Operei, este spart, și cei cîțiva studenți ce alergau către Biserica Sf. Elefterie cad în mințile scutierilor. Reîntorși în mulțime, sînt găsiți cu greutate. Povestesc febril ce li s-a întîmplat. Nu pot să uite spaima prin care au trecut. Arată celorlalți urmele loviturilor și spun că l-au văzut pe alții sîngerînd. Circa o oră, podul Eroilor este blocat, toată lumea se agită, spiritele sînt încinse, circulația este întreruptă, studenții sînt apostrofați de călători grăbiți: „De ce vă bateți joc de cetățeni?“, „Lăsați-ne să ne ducem la copiii noștri!“, „Să nu mai faci sexuri în parc, să înveți!“, timp în care blindatele veghează pe B-dul Știrbei Vodă. Capi ai poliției neagă că ar fi dat ordin ca studenții să fie loviți. Liderii studenților decid deplasarea spre Regie, dar, ajunși pe podul Grozăvești, după o scurtă oprire pe Podul Cotroceni, se hotărăsc suspendarea manifestației. Era vineri 20 octombrie, ora 16.00.

VIRGIL MARINESCU

LEGI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

Față în față cu Guvernul

spre Facultatea de Drept, unde până la ora 12.00 sînt aproape 10.000 de protestatari. Coloana se îndreaptă spre Piața Universității, oprindu-se apoi în Piața Palatului.

20 octombrie. Studenții se adună la Facultatea de Drept. De această dată, însă, un impresionant baraj de poliție bazează drumul spre Piața Universității. Situația aceasta durează câteva ore.

Citva timp după ora prinzului, schimbînd tactica, greviștii fac stînga-mprejur, îndreptîndu-se în fugă spre Piața Operei, în intenția de a găsi o cale liberă spre Cotroceni. Luați prin surprindere, poliștii nu au timp să bazeze drumul cu mașinile - și atunci bastoanele intră în funcțiune. Cei din față o iau la fugă spre Podul Eroilor, unde se opresc, așteptîndu-i pe ceilalți. Toate căile de acces spre centru sînt blocate de baraje ale Poliției, singura soluție rămîine retragerea spre căminele din Grozăvești și Regie, unde, la ora 16.00, se hotărăște ca acțiunile de protest să fie reluate luni 23 octombrie. Singura promisiune pe care studenții o obțin în

această zi este aceea de intrunire a Comisiei parlamentare pentru învățămînt sîmbătă 21 octombrie, comisie care nu rezolvase la sfîrșitul ședinței nici una din doleanțele greviștilor.

21 octombrie. Studenții cer o întîlnire cu reprezentanții grupurilor parlamentare. La această intrunire, reprezentanții Opoziției (dar și reprezentantul PIRM) se declară de acord cu revendicările studenților și cu inițiativa de amendare a Legii învățămîntului. Radu Berceanu (PD) și Nicolae Manolescu (PAC) se angajează să depună inițiativa legislativă la Camera și respectiv la Senat.

23 octombrie. Președintele Senatului, Oliviu Gherman, se întîlnește cu studenții și le propune o formulă de compromis. Amendarea Legii învățămîntului este de neacceptat, a susținut Oliviu Gherman. Partidul de guvernămînt nu dorește amendarea legii dintr-un motiv de prudență politică. O dată deschisă calea revizuirilor, cred majoritarii, UDMR ar veni să propună propriile amendamente. Așadar, Oliviu Gherman a propus satisfacerea revendicărilor pe

doă căi ocolite: un text interpretativ la Legea învățămîntului, care să garanteze autonomia universitară, și o lege distinctă de protecție socială. Senatorul Nicolae Manolescu, prezent la toate aceste negocieri, decalara, în aceeași zi, că asocierea revendicărilor actuale ale studenților cu cele ale minorității maghiare este cu totul artificială. Studenții maghiari, care s-au asociat de la bun început la această grevă, au ținut să spună, la rîndul lor, că alăturarea celor două tipuri de revendicări exprimă doar lipsa de voință politică a majorității și că maghiarii nu intenționează să extindă greva în sensul revendicărilor lor specifice. După ziua de luni, studenții au declarat că nu acceptă compromisul sugerat de Oliviu Gherman și că vor continua protestele pînă la satisfacerea revendicărilor. În aceeași zi, Biroul Permanent al Camerei aviza intrarea inițiativei legislative în procedura obișnuită.

IULIAN ANGHEL

Față în față cu forțele de ordine

PAC

Partidul Alianței Civice condamnă acțiunile violente întreprinse de poliție împotriva manifestațiilor studentești din București și consideră comunicatul IGP drept ruginos. (...)

Partidul Alianței Civice deplînge totodată măsurile abuzive ale Ministerului Învățămîntului, care s-au aflat la originea conflictului, și socotește inacceptabile declarațiile contradictorii și jignitoare pe care le-au făcut la adresa studenților funcționari superiori din instituția cu pricina și unii parlamentari. Revendicările studenților trebuiau examinate cu seriozitate și rezolvate în spiritul Constituției și al legilor țării.

21 octombrie 1995

Președinte al Partidului Alianței Civice
Prof. univ. Nicolae Manolescu

fi vrut sincer ca principala investiție să fie în instrucția școlară și culturală, s-ar fi găsit oricum mijloacele care să garanteze realmente gratuitatea învățămîntului.*

PNTCD

Parlamentarii PNTCD găsesc îndreptățite și susțin fără rezerve revendicările organizațiilor studentești din toată țara.

Membrii Organizației TUNȚCD se află în grevă, alături de colegii lor, în toate centrele universitare.

Parlamentarii PNTCD vor declanșa procedura de amendare a Legii învățămîntului. Modificările care vor fi solicitate privesc, printre altele, dispozițiile articolului 58 cu privire la excepțiile de la gratuitatea învățămîntului garantată de Constituția României.

Deoarece prestația domnului Liviu Maior în

Opoziția se solidarizează cu studenții

UDMR

Președintele UDMR, Markó Béla, a declarat: „Sîntem, în general, de acord cu revendicările protestatarilor. Greva studenților demonstrează încă o dată spiritul centralizator și nedemocratic al Legii învățămîntului”.

PL '93

PL '93 protestează cu vehemență împotriva folosirii forței de către organele Ministerului de Interne pentru intimidarea studenților greviști.

Revenirea la practicile represive ale fostei miliții pentru înăbușirea unor acțiuni protestatatoare pașnice și justificate denotă disprețul guvernanților actuali față de problemele reale și din ce în ce mai grele ale cetățenilor acestei țări.

Din cauza acțiunilor sale provocatoare, Guvernul este răspunzător atât pentru situația creată, cit și pentru o eventuală nedorită escaladare a violențelor.

În numele Comitetului Director al PL '93,
Horia Rusu,
Președinte Executiv
20 octombrie 1995

Partidul Democrat

George Stancov: „Legen în sine confirmă faptul că sărăcia naște monștri - așa se explică discrepanța între garanția constituțională și spiritul articolului 58. Într-o societate în care s-ar

calitate de ministru al Învățămîntului este - din punctul nostru de vedere - nesatisfăcătoare, încalcînd deliberat principiile autonomiei universitare, considerăm că onoarea îl obligă la gestul firesc care într-un stat de drept se numește DEMISIE.

Grupul parlamentar PNTCD

Alianța Civică

Alianța Civică salută reuscitarea mișcării studentești și hotărîrea ei de a se implica în viața țării. Alianța Civică este alături de studenți și sprijină revendicările lor sociale, ca și lupta lor pentru amendarea Legii învățămîntului în sensul unei autentice autonomii universitare. În același timp, condamnă cu indignare violențele la care au recurs forțele polițienești, ca și deciziile ilegale și neconstituționale ale Ministerului Învățămîntului, disprețul constant al acestuia față de drepturile și preocupările întregii comunități academice. Măsurile haotice, conjuncturale, neprofesioniste au dus deja la o degradare morală și materială, greu reversibilă, a învățămîntului.

Numai o conducere competentă, impușă de solidaritate tuturor cetățenilor conștienți, va putea salva, măcar în acest ultim moment, școala românească făuritoare de mentalități și valori democratice.

Consiliul Național al AC

SFÎRȘIT DE SECOL

Interviu cu BARBU BREZIANU, realizat de Rodica Palade

Barbu Brezianu

Intilnirea cu Brâncuși

Domnule Barbu Brezianu, cum s-a intersectat destinul dvs. cu cel al opereii lui Brâncuși?

E o întâmplare cam de demult: prima dată, în *Contemporanul* lui Ion Vinea și Marcel Iancu, m-am implicat vorbind incidental despre Brâncuși, într-o mică cronică plastică despre o expoziție finlandeză. Era, nu știu exact, prin 1937 sau 1938. Apoi, după ce am ieșit de la Canal, am intrat la Institutul de Istoria Artelor.

Cit ați stat la Canal?

Puțin. Am stat la Capul Midia cu domnul Coposu, cu Zaharia Boilă, Bani Ghika, Petru Manoliu, Călin Botez, arhitectul Joja, cu Costi Brîncoveanu, Oni Brătianu – și o mulțime de oameni de calitate.

Pentru ce ați fost acolo?

Ispășeam o pedeapsă administrativă. De fapt, fiindcă fusese magistrat și părinții aveau moșii... Deci, când am ieșit șomer de acolo, datorită maestrului Jean Steriadi am fost angajat de profesorul Opreșcu, în 1953, cu o jumătate de normă, la Institutul de Istoria Artelor al Academiei RPR. Atunci mi-am dat seama că perioada petrecută de Brâncuși în țara lui de haștină era aproape necunoscută și am început să fac cercetări la Arhivele Statului, precum și în toate perioadele: de la *Voința Craiovei* din 1898 și până la *Scinteia tineretului* din 1963; și, treptat, am găsit lucruri senzaționale: toată corespondența lui de la Paris ca bursier, dări de seamă, fotografii... Și astfel m-am ambalat. Am mers la arhivele din Tîrgu-Jiu și la cele din Craiova, la rudele lui de la Hoști și Peștișani și am cules un toptan de documente, fotografii și mărturii... Așa am început să reconstitui, an cu an, partea românească a lui Brâncuși.

Am descoperit astfel unele documente pe care le-am publicat mai întâi în revista Institutului: *Studii și Cercetări de Istoria Artei*. Am fost apoi la Paris, unde am completat cercetările pe care le-am și coordonat cu cele de aici. În '77 m-am pominit invitat la un Congres Brâncuși în America și am putut vedea atunci în realitate cele mai importante sculpturi ale artistului.

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

Secțiunea de Știința Limbii, București

Literatură și Arte Calea Victoriei, 125

PROCES-VERBAL Nr. 10
al ședinței din 7 Martie 1951.

Ședința este prezidată de tov. Acad. M. Sadoveanu.

Participă: Acad. Gh. Călinescu, I. Iordan, Camil Petrescu, Al. Rosetti, Al. Toma, G. Opreșcu, Jean Al. Steriadi, V. Eftimiu și tov. Geo Bogza, Prof. Al. Graur, Prof. I. Jalea, D. Panaitescu-Perpessiciu și K.H. Zambaccian.

Și-au scuzat absența tov. Acad. Gala Galaction și tov. Lucian Grigorescu.

1/ Se citește procesul-verbal al ședinței din 28 Februarie a.c., care se aprobă.

2/ Tov. Acad. I. Iordan depune raportul de activitate pe luna Februarie 1951 al Institutului de Lingvistică și tov. Acad. G. Opreșcu depune procesul-verbal al ședinței din 1 Martie a.c. a Institutului de Istoria Artei.

3/ Tov. Prof. Jalea dă citire unei note de completare a comunicării D-sale asupra sculpturii C. Brâncuși, prezentând și numeroase planșe și publicații cu reproduceri din Brâncuși.

Rezumând ideile din comunicarea D-sale anterioară asupra cărții lui Sobolev „Teoria leninistă a reflectării și artă” în care se pune problema formalismului în artă, tov. Jalea amintește că citase pe Paciurea și Brâncuși ca exemple de formalism în sculptură la noi.

Fiind cazul tipic al unui artist de talent care oscilează între realism și formalismul extrem, cazul Brâncuși trebuie să fie discutat pentru că ridică probleme importante.

Tov. Acad. Călinescu, la nota asupra comunicării tov. Prof. Jalea, constată că Brâncuși nu poate fi considerat un

1951: Academia RPR respinge donația lui Brâncuși

Ce ne puteți spune, domnule Brezianu, despre episodul din 1951, când Brâncuși a vrut să doneze statului român atelierul său, cu toate lucrările, și când donația a fost refuzată? Știu că G. Călinescu însuși n-a avut cuvinte prea bune la adresa lui Brâncuși.

Într-adevăr, în *Contemporanul*, G. Călinescu a reflexionat tocmai operele lui Brâncuși de la Tîrgu-Jiu, spunând, de pildă, că scaunele din jurul „Mesei tăcerii” (pe care el o vedea doar ca o simplă „masă circulară de piatră”, ce li producea „un sentiment de dezolare”), așadar cele 12 scaune din jurul Mesei nu sînt decît niște „coșcuțe de ouă fierte”, niște „coșcuțe-ouare” care nu au nimic de-a face „cu caracterul locului”; acestea sînt, din păcate, triste, propriile cuvinte ale „divinului critic” – scrise chiar în două rînduri, în 1956 și în 1959. Însă nu acestea ar fi cele mai grave „aprecieri”, ci acelea consemnate în Arhivele fostei Academii RPR. Este vorba despre procesele-verbale ale ședințelor din 28 februarie și din 7 martie 1951. Prima adunare n-a fost decît o luare de contact cu problema Brâncuși. În acea vreme, inginerul de poduri și șosele Mihai Roller era cel care aranja – în afară de istoria României – aproape toate treburile și de la Academie. El era „responsabilul” numărul unu – și cred că aceste ședințe nu au fost strînite și nici nu au avut loc așa, din senin, ci au fost comandate și dirijate probabil de sus și din ordinul ministrului de Externe, tov. Ana Pauker, cu un anumit țel. De altfel, aproape că rezultă acest lucru din chiar primul proces-verbal, care spunea: „Am fost solicitați să ne pronunțăm asupra valorii artistice și a opereii din partea Academiei, prin secția de specialitate, în ședință. Cu acest prilej, sculptorul Jalea a citit o comunicare asupra lui

Brâncuși. Au luat parte la discuții G. Opreșcu, Victor Eftimiu, G. Călinescu, A. Toma, Camil Petrescu, K.H. Zambaccian, Al. Graur și Geo Bogza”. Cel de-al doilea proces-verbal este însă cu mult mai important, deoarece din el rezultă respingerea donației făcute de Brâncuși, după cum rostea prof. acad. Al. Graur: sîntem „împotriva acceptării în Muzeul de Artă al RPR a opereii sculpturii Brâncuși”. În fond, ce rost, ce sens ar fi avut aceste adunări în care un academician s-a pronunțat net „împotriva acceptării”? Despre ce anume ar fi putut fi vorba, dacă nu de respingerea ofrandei lui Brâncuși? mai ales dacă ținem seama că la numai cîteva săptămîni după, la Paris, sculptorul, care își păstrase cetățenia sub domnia celor patru regi ai României – precum rezultă din pașapoartele lui – se leapădă brusc de cetățenia română!

Printr-un fericit hazard și în completarea celor două procese-verbale, am avut privilegiul să citesc cîteva file din *Memoriile maestrului Ion Jalea* – în acea vreme membru corespondent al Academiei – și care sîngur a plădat atunci în apărarea lui Brâncuși – cîtă vreme ceilalți colegi de breaslă, și ei membri corespondenți ai Academiei RPR – cum consemna cu tristețe Jalea – „*Prieteniile mei Steriadi, Lucian Grigorescu și alții stăteau cu privirea înfundată într-o hirtie pe care făceau schițe*”.

Dar însemnările acestea aduc noi lumini mai ales asupra discuțiilor strînite în legătură cu opera lui Brâncuși. Aflăm astfel că au fost trei, iar nu două ședințe – ședințe destul de furtunoase; și mai aflăm, de pildă, că profesorul Iorgu Iordan afirmase că arta sculpturii „este dovada unui naționalism rău înțeles”; și mai consemneză maestrul Jalea cum, atunci cînd s-a ridicat întru apărarea lui Brâncuși, „un potop de furii s-au năpustit asupra mea. Cel mai sever dintre toți era poetul A. Toma; și el academician nou, care a cerut să fie oprit de a mai apărea reac-

creator în sculptură fiindcă nu se exprimă prin mijloacele esențiale și caracteristice acestei arte. D-sa clarifică noțiunea de realism, în sensul vederilor criticilor de artă sovietici, ca o transpunere pe plan superior a realității și nu ca o reproducere fotografică a ei, așa cum e înțeles în mod stîngust.

D-sa încheie arătînd inutilitatea continuării discuțiilor asupra lui Brâncuși.

Tov. Acad. Opreșcu spune că nota tov. Călinescu a lămurit o serie de chestiuni importante. D-sa că datele și faptele citate de D-sa cu privire la Brâncuși, o figură mai puțin cunoscută, arată lipsa lui de sinceritate, și îl ilustrează ca pe un om de talent și de mari speranțe în prima parte a activității sale, dar care, sub influența unor sculptori la modă la Paris, care cultivau indefinitul și cubismul, a devenit formalist, chiar cînd folosește elemente din arta populară, speculînd prin mijloace bizare gusturile morbide ale societății burgheze.

Tov. Acad. V. Eftimiu, precizează că tov. Jalea a intenționat prin comunicarea D-sale să reabiliteze operele valabile ale lui Brâncuși.

Tov. Prof. Graur este împotriva acceptării în Muzeul de Artă al RPR a opereii sculpturii Brâncuși, în jurul căruia se grupează antidemocrația în artă. D-sa cere ca în Secțiune să se discute pe viitor probleme rezolvate și publicate de autorul comunicării și propuse spre discutare Secțiunii.

Tov. K. Zambaccian și Acad. Victor Eftimiu revenind la sculptorul Paciurea arată că „himerale” acestuia au fost un protest împotriva realității de atunci și că Paciurea a terminat ca realist cu busturile printre care se numără acela al lui Tolstoi.

Tov. Acad. Camil Petrescu relevă meritul comunicării tov. Jalea de a fi prilejuit discuții interesante și de a fi deschis probleme de o semnificație deosebită. D-sa anunță că în ședința viitoare își propune să precizeze cîteva nuanțe asupra formalismului în artă.

Ședința se ridică la orele 19.

SECRETARUL SECȚIUNII,
Acad. Mihail Sadoveanu

CU BRÂNCUȘI

tionarismul și dușmanii regimului. La năvala aceastei de furie care se ridicaseră împotriva mea, i-am potolit repede, spunând că refuz să discut ca la cafenea". Și apărătorul termina afirmând că atunci când e vorba de un mare artist ca Brâncuși, este cel puțin nepotrivit să fie atacat într-o Academie, forul cel mai înalt al unei țări. Oamenii erau atât de sureșuscitați, încât geditina a fost fixată pentru a doua zi. La cea de-a treia geditină, la președinția secției, pe care o deținuse A. Toma, s-a prezentat titularul ei, Mihail Sadoveanu, care, indignat de cele petrecute, a zis: „Bine, bre, vă țineți de fleacuri? Doar sintem la Academie! Luați rușinea aia și aruncați-o la coș!”. Și astfel importantul, necunoscutul „proces-verbal”, cuprinzând, poate, date esențiale despre cazul Brâncuși – a căzut „la coș”...

Vă rog să-mi jertăți toată această pologhie, care, în fapt, vine să se coroboreze cu afirmațiile mai multor alți martori: George Macovescu, Paul Dimo, Paul Constantin – dar mai cu seamă cu mărturia surorii legatarului universal al lui Brâncuși, Alexandru Istrati, doamna profesor doctor Iulia Ghițescu-Istrati care, într-un interviu, a mărturisit că sculptorul „a vrut să-și lase opera statului român, dar că în urma unor grosolane jigniri, Brâncuși și-a schimbat testamentul și a lăsat totul statului francez”.

Astfel, vedeți, totul pare să confirme și să se lege cu neferita întâmplare „academică” a anilor 1951.

Care a fost urmarea?

După cum am mai spus, la scurt interval după aceste peribile geditine, la 1 august 1951 Brâncuși avea să renește la cetățenia română și să o ceară pe cea franceză care i s-a acordat la 15 iunie 1952, după cum stă consemnat în *Journal Officiel* (pag. 5.992). Ulterior, el donează statului francez atelierul, cu toate lucrările, cu toate obiectele și uneltele aflate în el.

Într-un târziu, culturicii bucureșteni – dându-și desigur seama de catastrofa neghibie comisă și ștergind, probabil, aproape orice urmă scrisă a păgubitorului refuz – au încercat să-l îmbuneze și să-l înduplece; și pentru asta l-au trimis la Paris pe Eugen Jebelău împreună cu soția lui, fermecătoarea Florica Cordescu (de la care ne-au rămas o serie de admirabile desene „prinse pe viu”). S-a mai încercat în cele din urmă și o altă recuperare pe cale oficială. Astfel, ambasadorul nostru la Paris, Mircea Bălănescu, l-a vizitat și el pe Brâncuși, cerându-i să revină și el în țară, unde va fi bine primit și unde i se va face o comandă de stat. Răspunsul a fost: „Cu vindușii de la București n-am ce discuta. Ei au vindut poporul român rușilor!”, răspuns consemnat și de André Salmon în amintirile sale. Și același ambasador a mai adresat o rugă similară și lui George Enescu, care la bătrânețe se autoexilase la Paris, și muzicianul l-a refuzat cu blindețe spunându-i: „n-am ce discuta cu cei care ne-au trădat poporul și țara...”.

Brâncuși la Paris și Philadelphia

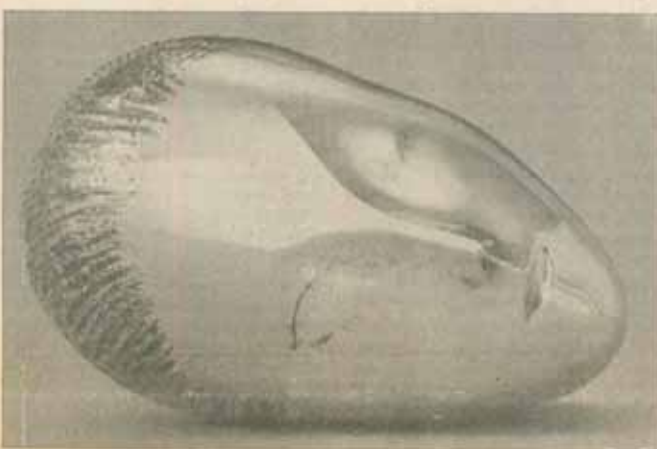
Sintem în '95, și la Paris a fost o foarte mare expoziție Brâncuși la care ați fost invitat, iar acum, în toamnă, la Philadelphia. Credeți că retrospectiva de la Paris și cea de la Philadelphia înseamnă o recunoaștere a genului lui Brâncuși?

Indiscutabil că da; e vine după frumoasa, dar tardiva recunoaștere franceză, fiindcă abia acum, după ce a ieșit din conul de umbră în care ani de zile a stat, abia acum, la aproape 40

de ani de la moarte, i s-a organizat la Paris prima expoziție personală frumos desfășurată pe întreg etajul cinci al Muzeului Național de Artă Modernă, Centrul Georges Pompidou – în 15 săli, zilnic asediate de vizitatori care descopereau, în fine, pe cel numit acum de cronicarii parizieni „adevăratul părinte al sculpturii epocii sale”, „artistul genial”, care „a modelat sculptura epocii sale” – sau, cu alte cuvinte, „cel mai mare sculptor al secolului XX”.

Cine a avut inițiativa expoziției de la Paris, la a cărei deschidere și dvs. ați fost invitat? Cum vi s-a părut?

Inițiativa a fost a Centrului Pompidou – iar cei care au organizat efectiv expoziția au fost doamnelor Margit Rowell și Bénédicte Ajac (care au colaborat și la întocmirea și reușita unui impunător catalog, conceput și re-

„Muza adormită”, 1910, care a figurat pe afișul expoziției de la Paris

dictat de profesorul german Friedrich Teja-Bach, autor și al celei mai exhaustive monografii consacrate sculpturii române.

Lucrările erau expuse oarecum cronologic, dar mai ales după criteriile tematice; însă, după părerea mea, expunerea era unesori prea didactică; de pildă, se găseau împreună, pe o singură platformă, trei torsuri de băiat, iar în fața alte trei torsuri feminine, ceea ce crea o oarecare monotonia.

Dacă se mai poate reproșa și altove retrospectiviei pariziene, a fost nepotrivita prezentare a ansamblului de la Tîrgu-Jiu, care, firește, nu poate fi înfățișat altfel decât prin macrofotografie. Or, la Centrul Pompidou vizitatorii nu au putut zări decât în treacăt, la intrare – trei mici fotografii insignifiante, astfel încât din monumentele de la Tîrgu-Jiu nu se putea înțelege decât mult prea puțin... La Philadelphia, în schimb, dacă-mi dați voie să fac o digresiune și o paralelă, o întreagă sală a fost consacrată numai ansamblului monumental gorjan; iar într-o vitrină numeroase alte fotografii făcute de sculptor completau imaginea ansamblului: în plus, într-o altă vitrină erau prezente și alte prețioase fotografii documentare înfățișând diverse momente ale procesului de construire și montare al Coloanei. Erau vreo 20 de imagini păstrate toate în arhiva inginerului constructor Ștefan Georgescu-Gorjan.

Ceea ce m-a frapat este faptul că în imaginea Coloanei fără sfirși (mărită după fotografia originală a sculpturii) era integrată și biserica Sfinții Petru și Pavel, ceea ce vădește limpede și îndubitabil propria viziune a sculpturii asupra legăturii spiri-

tuale dintre aceste două monumente.

V-ați întors de la Philadelphia. Cum vi s-a părut expoziția?

Retrospectiva de la Philadelphia reprezintă un adevărat spogeu. Organizatorii acestei manifestări – Ann Tempkin și Matthew S. Wittkovsky – au dat dovadă de un gust desăvârșit. De altfel, este mult mai amplă și mai surprinzătoare decât cea de la Paris. Sint expuse 90 de sculpturi, 30 de desene, gușe și oleiuri, plus 50 de fotografii în 12 săli foarte spațioase și înalte. Dar surpriza acestei expoziții este reconstituirea *Templului de la Indore* într-un spațiu separat de restul circuitului; într-o lumină tainică, mistică, am regăsit *Spiritul lui Budha*, uriașa sculptură a lui Brâncuși, veșind cele trei Măiestre – una din marmură albă, alta din marmură neagră și a treia de bronz poleit, scripind ca aurul, fiecare amplasată în câte o nișă puternic luminată.

O altă surpriză este reconstituirea, după o fotografie din 1915, a unui „Grup mobil”, cum era intitulat de Brâncuși și alcătuit din trei lucrări: *Primii pași*, *Coloana fără sfirși* și un *Câuc* (*Cupa lui Socrate*) – astăzi toate

mentelor. Sint mărturie că, înainte de a instala ansamblul a cumpănit mai multe ipoteze, alegând drept axă tocmai Calea Eroilor, care trece prin altarul bisericii. Putea să opteze pentru oricare altă soluție. Nimic nu-i stătea în cale... Spun asta fiindcă, în momentul de față, sint păreri – sau, mai bine spus, o părere – cum că biserica Sfinții Petru și Pavel ar trebui, dacă nu dărâmată, măcar deplasată spre stînga...

Ale cui sint aceste păreri?

Sint ale lui Radu Varia, autorul unui foarte frumos album Brâncuși, tipărit în 1986, dar care, încă de pe atunci, prezentind planul acestei axe – biserica era eliminată, nu exista! După care, acum – Varia, președintele Fundației Internaționale Brâncuși, înființată la New York și la București – pretinde că acest sfînt lăcaș nu are ce căuta pe Calea Eroilor și trebuie fie mutat, fie dărâmat.

Peisajul din preajma *Mesei Tăcerii* – masă închinată tocmai pomenirii eroilor morți în 1916 la malul Jiului – a fost încă și mai grav pocit: Jiul a dispărut cu desăvârșire, fiind deviat chiar în dreptul *Mesei Tăcerii*, care are acum în față niște imense panouri de prefabricate, paravane ce acoperă privilegiștea și care ar putea fi înălțurate... Dar mai sint și alte hibe: în preajma *Coloanei fără sfirși*, toți arborii care o străjuiau au fost tăiați.

Se văd acum doar maghernițe, circiumi, o veche cazarmă – un peisaj hid, dezolant. Cred că s-ar putea replanta lezne cu plopi piramidali și alți arbori pentru a reface vechiul ambiant, ținîndu-se bineînțelese seama de planurile aprobate odinioară de Brâncuși. Se pot de asemenea doborî și panourile din fața *Mesei Tăcerii*... Dar nu se face nimic de ani de zile și pînă azi, 17 octombrie...

Cine se îngrijește de ansamblul de la Tîrgu-Jiu?

Se îngrijește o Fundație patronată de senatorul Ion Mocioi, care l-a lăsat pe Radu Varia și tehnicienii lui să performe primul modul al *Coloanei*, și acestuia chiar în mijloc, făcînd o gaură mare cit un măr pentru ca el să vadă dacă nu cumva a pătruns acolo apa și rugina; după care s-a urcat pe o scară de pompieri și a umblat la ultimul semi-modul din creștet, lăbindu-l descoperit! O să vină ploaia și zăpada... Se va spune că Radu Varia a vrut să vadă starea în care se află *Coloana* în vederea restaurării și remetalizării. Se știe că operația de metalizare a fost făcută sub îndrumarea directă a lui Brâncuși în septembrie 1937 de către inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan, care a mai făcut ulterior alte două remetalizări foarte bine executate. Se pretinde acum că remetalizarea și restaurarea *Coloanei* trebuie făcută în străinătate, demontîndu-se *Coloana* modul cu modul. Oare dacă această metalizare a putut fi făcută la noi în 1937, acum, în pragul secolului XXI, nu se poate face tot la noi în țară?

În primăvară, senatorul PRM Mocioi a avut o inițiativă locală de a tăia niște copaci care s-au prăbușit peste scaunele care duc la *Masa tăcerii*.

Într-adevăr, fosta grădină publică de la Tîrgu-Jiu, pe care Viahuță, în *România pitorească*, o lăuda pentru plopii și aninii ei seculari – devenită astăzi Parcul Brâncuși – a fost și ea puțin mutilată, tăindu-se unii dintre acești veterani, fără a se lua însă elementare măsuri de prevedere; astfel încît un arbore s-a prăbușit peste unul din scaune, înjumătățindu-l, se pare; iar alte două au fost ciobite... vedeți, comora asta, lăsată de Brâncuși în 1938 și care este singura lui operă în aer liber, într-o „minunată grădină”, cum spunea chiar el și care duce faima, nu numai a Tîrgu-Jiului, este astăzi într-o foarte tristă delăsare.

ANNEMARIE WEBER

Școlile germane din România – cele mai bune în spațiul extragerman

Cultura germană a supraviețuit în România

Recent, au fost înmăinate în mai multe centre ale țării așa-zisele „diplome de limbă” (*Sprachdiplom II*) absolvenților de liceu care în primăvara acestui an s-au supus testului de limba germană necesar pentru accesul în universitățile germane.

TVR a relatat despre festivitatea înmăinării de la București, onorată atât de ministrul român al învățămîntului, dl. Liviu Maior, cât și de ambasadorul Germaniei în București, dl. Anton Roszbach. Dar dacă de obicei nu scapă nici o ocazie de a celebra mîndria națională, de data aceasta a subestimat net evenimentul. Cu cele 405 diplome de limba germană, care îi abilitază pe posesorii lor (din punctul de vedere al cunoștințelor de limbă) să studieze în Germania, România s-ar situa, conform TVR, pe unele din primele locuri în lume.

Dar România se află chiar pe primul loc! Din cei 429 de candidați, elevi ai claselor a XII-a și a XIII-a din liceele, respectiv secțiile cu limba de predare germană din Sibiu, Brașov, Sighișoara, Medias, Cluj, Timișoara, Arad, Lugoj și Liceul I.L. Caragiale din Capitală (cu studiul intensiv al limbii germane), care s-au prezentat la test, au reușit 405, aceasta reprezentînd nu numai un procentaj foarte bun, de 94,4%, dar este și cel mai mare număr absolut de diplome cîștigate în vreuna din cele 28 de țări participante (cu un total de aproximativ 4.000 de concurenți).

Nu mai Chile s-a prezentat cu un număr mai mare de participanți decît România (470), dar a avut un procentaj de reușită mult mai mic, de numai 69,6%. Din Europa de Est, Ungaria participă de mai multă vreme la test, aici germana ocupînd un loc preferențial în studiul limbilor străine. Cu toate acestea, la *Sprachdiplom II* s-au prezentat doar 148 de concurenți (145 reușiți). Procentajul general de reușită se situează înaintea participării României la 65-70%; anul acesta a fost „saltat” de concurenții români la 82,4%.

În general, interesul pentru obținerea diplomei de limbă este mai ridicat în America Latină, unde acest test a și fost introdus pentru prima dată în lume, în 1974 (și anume, în Chile), pentru a facilita absolvenților liceelor germane, frecventate de copiii germanilor băștinași, dar și ai diplomaților și oamenilor de afaceri din Germania de Vest, accesul la universitățile din țara-mamă scăpîndu-i de un an pregătitor pentru perfecționarea limbii și examenul de rigoare în Germania. La aceste școli, toate particulare, germana se învață de la profesori detașați din Germania și plătiți în cadrul unui program special al landurilor germane – în general, din fonduri ale guvernului federal. Astfel, statistic vorbind, în Chile (ca să reluăm exemplul cel mai apropiat României) un profesor de germană contribuie la 4,4 diplome (anul 1995) și în Argentina la 5,2 diplome. Și România beneficiază din 1990 încoace de programul federal amintit (patronat de *Kultusministerkonferenz*, un fel de comisie culturală comună a landurilor; nu există un minister al culturii și educației federal, cultura și educația fiind de competența fiecărui land în parte). Numărul total de profesori germani

(și de germană) detașați anul acesta este de 62. Însușindu-i numai pe cei care au lucrat la școlile participante la test, rezultă că în România relația profesor-diplomă este de 1:20,3!

Toate aceste date, calculate în mod riguros, „nemțește”, de către consilierii de specialitate germani (*Fachberater*, un fel de profesori coordonatori pentru învățămîntul în limba germană, detașați în România), demonstrează în fapt un singur lucru, și anume că nivelul așa-ziselor școli germane în România este foarte înalt, ba chiar în medie cel mai înalt din școlile lumii unde limba germană se învață ca limbă străină. România a fost singura țară din Europa de Est care după cel de-al doilea război mondial nu și-a alungat nemții din țară (chiar dacă comuniștii i-au deportat la muncă silnică în URSS) și unde școlile lor s-au putut menține sute de ani fără întrerupere. Aceasta explică în mare parte nivelul înalt de astăzi al studiului limbii germane în România.

La ce folosesc examenele de limbă

Dar dacă majoritatea școlilor germane testate sînt școli de limbă maternă, atunci de ce toată teavtura cu diplomele de limbă, care, chiar dacă atestă cel mai înalt grad de cunoștințe (*Sprachdiplom II*, există și *Sprachdiplom I*), nu pretinde totuși mai multe cunoștințe decît ceea ce trebuie să ație un abiturient german la prima limbă străină (după nouă ani de studiu). Într-adevăr, liceele din Sibiu (Brukenthal și Pedagogic) sau Brașov (Honteros) s-au opus inițial testului, care presupune ca primăvara, cu puțin timp înainte de bacalaureat, elevii să se prezinte la acest examen de germană, dat oral (în fața propriului profesor de germană, asistat de unul din consilierii de specialitate) și scris (lucrările se corectează în Germania, de către o comisie centrală). Nu pentru că testul ar fi presupus multă muncă în plus (de fapt, numai acumularea de câteva cunoștințe despre Germania) – elevii liceelor germane, de regulă, au urmat toată școala, chiar și grădinița, în limba germană și vorbesc și scriu germana la nivelul (sau aproape la nivelul) limbii materne. Dar ei nu au văzut nici un cîștig din acest test, deoarece, spre deosebire de testele de limbă organizate de către centrele culturale, respectiv ambasadele SUA, Angliei sau Franței, *Sprachdiplom II* nu este legat de oferta unor burse în Germania.

Pînă la urmă, directorii școlilor germane s-au lăsat convinși de argumentele profesorilor de germană, dintre care cel mai înimos și mai fervent apărător al diplomei de limbă este domnul Heinz Weischer, profesor-coordonator la Sibiu. Aceste argumente sînt mai degrabă de natură unor efecte secundare, dar dezirabile, și mai greu de perceput din interiorul sistemului nostru de învățămînt. În concurența internațională pentru fondurile culturale tot mai reduse ale guvernului federal, România a avut, ca ultim venit la împărțire, cărțile cele mai proaste din toate țările fostului bloc socialist. A fost nevoie de un succes ieșit din comun (vezi numărul record de *Sprachdiplome*) pentru a convinge finanțatorii să nu reducă programele din învățămînt abia începute. Astfel,

dacă numărul total de *Fachberater* s-a redus anul acesta de la 100 la 90, în România numărul lor a fost aproape dublat (de la cinci la nouă). Existența acestor profesori, cu o bogată experiență profesională, și a programelor inițiate de ei în România este de importanță majoră tocmai pentru școlile germane, sau mai exact – în terminologia noii Legi a învățămîntului – „școli cu predarea în limba minorităților”.

Acest termen este, într-adevăr, mai apropiat realității, deoarece, după emigrarea masivă a germanilor din România (în 1990 au plecat 100.000 de etnici germani în Germania), elevii școlilor și secțiilor de școală germane sînt de pînă la 80% de naționalitate română (și maghiară, în zonele locuite de maghiari). Pentru viitor, aceasta înseamnă o scădere treptată a cunoștințelor de limbă la elevi (care au din ce în ce mai puține ocazii de a vorbi germană și în afara școlii) și o înlocuire treptată a „native speaker” cu cadre didactice care vorbesc slab sau nu vorbesc deloc limba germană.

Criza profesorilor

În afara Liceului Brukenthal și a Liceului Pedagogic din Sibiu (care, de altfel, au avut cele mai bune rezultate la test), școlile germane au deja mari dificultăți cu asigurarea profesorilor de specialitate (iar numărul profesorilor-oaspeți din Germania corespunde numai picăturii de apă proverbială pe o piatră încinsă). Legea învățămîntului creează (pentru prima dată după 1944) posibilitatea (prin articolul 125, chiar obligativitatea) pentru Ministerul învățămîntului ca profesorii de specialitate să fie pregătiți în limba pe care o vor preda ulterior în școală. Recunoașterea acestui drept a fost destul de slab recepționat de către minoritatea germană, ea venind mult mai tîrziu. Pușinii elevi etnici germani rămași în țară nu vor merge la Cluj să studieze chimia, unde nu numai la nivelul dotărilor este cum este, dar și predarea în limba germană trebuie reînălțată din temelii; ei vor tinde să obțină cit mai multe burse în Germania – de altfel, încercarea meritore a Universității Babeș-Bolyai de a înființa anul acesta secții germane la facultățile de chimie, biologie, matematică și fizică s-a soldat cu un eșec, din lipsă de candidați. Pe de altă parte, perspectivele pe care le oferă astăzi școala unui absolvent de facultate bun cînușcător al unei limbi de mare circulație, cum este germana, nu pot concura cu ofertele industriei sau ale serviciilor diplomatice și organizațiilor internaționale care activează în țară.

Școlile germane vor trebui deci să se mulțumească – cel puțin în viitorul apropiat – cu profesorii de specialitate români mai slab-vorbitori de germană. Directorii, cîți sînt, încă germani, ai acestor școli sînt foarte interesați în perfecționarea profesorilor, atît în ceea ce privește cunoștințele lor de limbă, dar mai ales în ceea ce privește

înțelegerea de către aceștia a valorilor culturale și pedagogice deosebite, promovate în aceste școli, pentru care ele erau cotate și urmate drept școli de elită chiar și de către cărturarii români (vezi Blaga sau Horin Stanca).

Veniți inițial numai pentru a-i susține și sprijini pe profesorii indigeni de germană (în urma acordului cultural româno-german), profesorii-coordonatori (*Fachberater*) sînt solicitați să se implice tot mai mult în perfecționarea întregului personal didactic al școlilor germane, ei mijlocind și susținînd diferite programe și proiecte de perfecționare în țară și în Germania. Dacă aceste programe, în genere, sînt foarte bine primite de către profesorii de germană (ei lucrează sub îndrumarea specialiștilor germani la elaborarea de noi manuale și materiale didactice), în schimb întîmpină, nu rareori, reticență la inspectorii, directorii și profesorii neinițiați în tradițiile învățămîntului german.

Învățămîntul german din România are nevoie de sprijin

Potrivit acestei tradiții, nu acumularea a cit mai multă informație constituie țelul principal al școlii, ci formarea tinerilor, prin carte, dar și prin diferite activități așa-numite extrașcolare care să le dezvolte responsabilitățile sociale, nu teocela e țelul suprem, ci *Bildung*. Asta presupune ca și profesorii să se supună unui proces continuu de formare, pe linie profesională și socială, și nu să predea obedient tot ce vine de sus, de la minister. Din păcate, comunitatea germană din România nu mai dispune de forțele necesare nici pentru a reclama cu hotărîre retrocedarea școlilor (în Transilvania, ele erau fără excepție funcționale) și nici pentru a iniția și susține o reformă generală a procesului de învățămînt în propriile școli. Bunăoară, se discută din decembrie 1989 încoace de imaginea deformată a germanilor în manualele de istorie, dar nici pînă astăzi profesorii de istorie de la liceele germane nu au reușit elaborarea unor manuale de istorie alternative sau măcar promovarea mai curajoasă a istoriei locale (deseori ignorată sau neconformă cu manualul „Istoria românilor”) la nivelul școlii.

În perioada de tranziție (care nu se știe cum se va termina pentru învățămîntul matern în limba germană), școlile germane au mare nevoie de sprijinul permanent și stabil (material și reformativ) al Germaniei pentru a-și putea menține atractivitatea față de școlile similare românești. Tînuind cont de nivelul înalt la care aceste școli încă se mențin (o dovadă fiind succesul la *Sprachdiplom II*), Germania se pare că a înțeles că merită investiția, chiar dacă, sau cu atît mai mult cu cît aceste școli sînt frecventate astăzi în cea mai mare măsură de către elevi români.

mașina de fabricat fantezme

ANDREI CORNEA

EDITURA

Editura Clavis și revista „22” vă invită la lansarea cărții lui

Andrei Cornea

„Mașina de fabricat fantezme”, vineri 27 octombrie, ora 15, la sediul GDS, Calea Victoriei 120. Prezintă H.-R. Patapievi.

CLAVIS

CRONICA MELANCOLIEI

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Cultură cu înlocuitori

Am debutat la revista *Luceafărul* și am fost redactor la *Viața românească*, dar cred că destinul meu de scriitor e legat înainte de toate de *România literară*; nu atât prin ce am publicat eu în paginile ei, cit prin ceea ce a însemnat pentru cărțile mele și pentru mine strălucita echipă de critici care a fost la această revistă. Spun pentru cărțile mele și pentru mine, fiindcă importante nu au fost doar cronicile (de rară profesionalitate) semnate de Lucian Raicu, Nicolae Manolescu, Valeriu Cristea, Dana Dumitriu etc., ci și atmosfera din acea redacție pe care o frecventam și în care am început să mă simt acasă în literatura română. Atunci când mă gândesc la această revistă reprezentativă pentru cultura noastră (ale cărei pagini, din păcate, s-au redus simțitor), nu pot să nu mă gândesc la critica ei de altădată și la prietenii din redacția sa dispăruți în mod prematur.

Dintre aceștia din urmă mă obsedază, în mod special, Marcel Mihalăș. Poate și fiindcă, nu mult înainte de a pleca dintre noi, încercând să lase o mărturie, mi-a adresat o scrisoare lungă prin care ar fi vrut să mă facă să înțeleg ce se întâmpla cu el.

Din nefericire, în acea perioadă aflasem că se stingea tatăl meu și plecasem din București, fără să spun nimănui. Neștiind ce e cu mine, sensibilitatea lui Marcel, ajunsă la limită, a fost rănită și după două săptămâni i-a cerut soției sale să distrugă textul. Am aflat despre existența acestuia când cel care îl scrisese nu mai era. Nu cred că scrisoarea (care n-a mai ajuns la destinație) ar fi reușit să schimbe ceva, dar pe mine ea m-a făcut să pun în alți termeni decât până atunci mult discutata problemă a vinovăției. Poate și fiindcă în țara noastră plină de humor, care, vorba lui Bacovia, prin asta e celebră în Orient, un poet și un intelectual de rară finețe, plecând de la obsesia că era urmărit de Securitate, a ajuns la boala de nervi și la sinucidere.

Virgil Mazilescu, care a dispărut înaintea lui, își punea îndurerat întrebarea ce fel de neam simțim noi dacă, în ciuda a tot ce s-a întâmplat, în țara asta nu s-a sinucis nici un poet.

Poate că și sub influența lui Mazilescu, la trecerea în neființă a lui Marcel Mihalăș m-am gândit că el nu s-a sinucis doar pentru el, ci și pentru toți ceilalți. De-atunci am avut tot

timpul sentimentul acesta - într-o formă difuză -, dar el a început să prindă din nou contur în ultima vreme, când unii colegi ai noștri, altfel stimabili, s-au trezit lăudând în mod absurd faptul că a fost publicată *Cartea curat-murdară* a Securității, în care toată lumea este umplută cu noroi fără a fi deconspirat nici măcar un informator.

În această atmosferă viciată, mă gândesc cu insistență și la alți doi colegi dispăruți prematur: la Sorin Titel și la Marius Robescu. În apropierea cărora reuseam, ca prin minune, să mă detașez de mizeria din jur și să mă pot bucura de o carte bună, de un spectacol, de o concert și, nu în ultimul rând, de binecuvântata prietenie pură și profundă care începe să fie și ea pe cale de dispariție.

În atmosfera viciată de acum, mă gândesc cu o nostalgie greu de exprimat la Lucian Raicu, prin care treceau toate firele acestor prietenii ce au marcat cărțile și destinele noastre literare.

Avînd în față imaginea lui Raicu și a cercului de scriitori adunați în jurul său la *România literară*, mă gândesc uneori că o literatură depinde în mult mai mare măsură de critică decît îi place ei să recunoască și că, în absența acesteia, riscăm să ajungem, aproape fără să ne dăm seama cum, la un fel de cultură cu înlocuitori.

Cînd scriu aceste cuvinte, îmi amintesc o conferință a scriitorilor la care începusem să simțim prin toți porii umilinta. Atunci, un mare prozator (pe care acum îl contestă fel de fel de impostori) a izbucnit: pe mine nu m-a făcut nimeni scriitor și nu mă

poate învăța nimeni ce trebuie să scriu.

Nu ne-am propus pînă acum să facem noi scriitori, a spus atunci cu zîmbetul pe buze neuitatului Dumitru Ghișe, dar dacă va fi nevoie...

N-aș fi crezut că filonofia sa ar putea să-i supraviețuiască și să dea roade cînd nimeni nu se mai aștepta. Dar istă că m-am înșelat. Fiindcă, în vreme ce scriitorii autentici nu mai au nici o posibilitate și nici o motivație să-și publice cărțile, debutează pe rînd d-l Ion Iliescu și d-l Petre Roman și d-l Adrian Severin.

Să sperăm că, fiind ceva mai ocupat, d-l Văcăroiu nu va avea timp să se apuce și dinul de scris.

Oricum, ar trebui să ne pună pe gînduri faptul că acum politicienii nu mai spun ca activiștii de altădată: nu avem noi timp să scriem, dar...

Acum își scriu singuri cărțile de care au nevoie. Acum mult stimatul și iubitul nostru președinte nu se mai mulțumește ca savanta de renume mondial să taie panglica. Acum, la Tîrgul de carte de la Frankfurt, s-a prezentat tot dumnealui și în chip de autor, lansîndu-se pe piața externă cu niște panseuri mai mult decît modeste despre trecerea de la socialismul de care se simte încă atât de legat la neștie ce.

În ce mă privește, refuz să cred că o astfel de participare oficială avantajează cultura noastră mai mult decît retragerea de pe vremuri datorată apariției lui Paul Goma. Dar... cite lucruri nu refuz eu să cred în ultima vreme. Deie Domnul să mă înșel și să urc Romînia spre altceva în zbor.

Festivalul Uniunii Teatrelor din Europa

Piccolo Teatro di Milano. *Insula sclavilor* de Marivaux în regia lui Giorgio Strehler

ces, considerat „geniul sensibilității conștientizate”. Tehnica clareobscurului este savant speculată într-o concepție scenografică (decor Enzo Frigerio, costume Luisa Spinatelli, mișcare scenică Marise Flach) în maniera stampelor cu delicate contururi, desenate elegant într-o succesiune a nuanțelor de galben-auriu (pentru debutul ardent urmat de crepusculul narațiunii) și de albastru-argintiu (pentru registrul oniric favorabil iluzoriei *catharsis*).

Vorbînd despre „divina ambiguitate” a proiectului lui Marivaux, Strehler evidențiază relativitatea convenției experimentului prin care - după tradiția anticelor Saturnalii - stăpînii sînt obligați temporar să ia locul servitorilor și viceversa.

Spiritus movens este un quasi-imobil personaj (Renato di Carmine), asemănător shakespeareanului Prospero, care dirijează cu o lungă baghetă întreaga terapie, discret asociată unei moderne pedințe de psihanaliză sub hipnoză. Hipnoza actului teatral săvîrșit în acorduri de menues (muzica Ettore Carpi) de către protagoniști, cu har și religiozitate, într-o dublă reflectare de mare virtuozitate evocă cu pietetă stilul actorilor Comediei Italiene (unde piesa a avut premiera absolută). Servitorii (Pamela Villoreasi și Mattia Sbragia) - exuberanți, curceroși, mereu într-o veselie și sugace ofensivă. Stăpînii (Laura Marinoni și Leonardo de Colle) - nu mai puțin fascinați în trista și inconvenienta postură de spectatori ai ridicolului și ingratitudinii sub deasa perdele de ploaie din final, pîrînd a atinge împreună momentul de grație al amicitiei depline, al purificării sufletului.

Un spectacol magnific, împlinit sub frontispiciul simbolic al Teatrului asimilat Insulei, generic loc de refugiu și abandon, Paradis deopotrivă pierdut și regăsit.

IRINA COROIU

Festivalul Uniunii Teatrelor din Europa, aflat la a patra ediție, este organizat de Teatrul Municipal Bulandra (membru al UTE din 1991), cu sprijinul Primăriei Municipiului București, în colaborare cu Ministerul Culturii, Ministerul Afacerilor Externe, Comisia Europeană - Programul Caleidoscop, cu sprijinul Parlamentului României - Camera Deputaților, Radio România Internațional, în colaborare cu Young & Rubicam Media Pro.

Timp de șase săptămîni, scenele bucureștine găzduiesc 11 faimoase trupe europene din 9 țări, cu 16 spectacole în 34 de reprezentații: • Piccolo Teatro - Milano - *Insula sclavilor* de Marivaux, regia Giorgio Strehler • Berliner Ensemble - Berlin - *Sfîrșit de partidă* de Samuel Beckett, regia Peter Palitzsch • Odéon - Paris - *Zadarnicele chinuri ale dragostei* de W. Shakespeare, regia Laurent Peilly • Stary Teatr - Cracovia - *Mishima* (Teatrul Nô), regia Andrzej Wajda • Düsseldorf Schauspielhaus - *Visul unei nopți de vară* de W. Shakespeare, regia Karin Beier • Teatrul Liure - Barcelona - *Amiltron* de Moliere, regia Calixto Bieito • Mali Teatr - St. Petersburg - *Steie în lumina dimineții* de Alexandr Galin, regia Lev Dodin și *Gaudeamus* de S. Kaleghin, regia Lev Dodin • Cheek by Jowl - Londra - *Ducesa de Mally* de John Webster, regia Donnellan • Kugliga Dramatiska Teatern - Stockholm - *Ifigenia în Aulis* de Euripide, regia Eva Bergman • Teatrul Katóna József

- Budapesta - *Astăzi seară se improvizează* de Luigi Pirandello, regia Tamás Ascher • Trupa Teatrului Bulandra va prezenta *Patul lui Procust* după Camil Petrescu, regia Cătălina Buzoianu, *Trei surori* de A.P. Cehov și *Julius Caesar* de W. Shakespeare, ambele în regia lui Alexandru Darie, și premiurile *Woyzeck* de G. Büchner, regia Tompa Gábor, și *Șase personaje în căutarea unui autor* de Luigi Pirandello, în regia Cătălina Buzoianu.

Conform tradiției, în festival sînt organizate și alte manifestări: • Expozițiile Andrej Wajda și Krystyna Zachwalowicz (scenografie și regie); Dan Jitianu - în memoriam; Teatro di Roma între 1965-1995 • Inițiativa teatrală cu Andrzej Wajda, George Banu, Giorgio Strehler • Dezbaterile organizate de Secția română a AICT - Fundația 21 „Arta regiei de teatru” (moderator Cătălina Buzoianu, invitat Lev Dodin) și „Relațiile teatrului românesc cu celelalte culturi” (moderator Valentin Silvestru) • Seminarul organizat de Secția română a AICT - UNITER „Teatrul în societățile posttotalitare • Atelierul de regie cu tema Shakespeare, la Academia de Teatru și Film.

Atmosfera sărbătorească a deschiderii festivalului nu a putut fi împărțită și de actorii români, aflați într-o intensă campanie de renegociere a salariilor și reevaluare a subvențiilor, obligați să organizeze pichete de grevă la Ministerul Culturii, la Parlament, în fața teatrelor. (I.C.)

CRONICĂ DE CARTE

Cartea albă a lui Nițescu

M. NIȚESCU
„Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii”
ediție îngrijită de M. Clurdaru
Editura Humanitas, 400 pagini

Revenind la contradicții

După ocolul laudativ, justificat, credem, făcut săptămîna trecută, să revenim la chestiunea istorico-literară.

Sub zodia proletcultismului: titlu abil, care spune mult și nimic. Este o istorie a fenomenului? Nu, dat fiind că lipsește exact cadrul istoric: cronologia plenarelor de partid, a „achimbarilor de macaz”, precum și compararea actelor sincrone cu Moscova. Este o analiză a literaturii propriu-zise? Nu, aceasta, spune autorul, fiind rezervată volumului doi. Cu toate că apar aici destui scriitori și nu neapărat cei mai efervescenti practicanți ai „ritualului” de prolet-cult.

În bună măsură, cartea lui M. Nițescu este un demers resentimentar. Asta nu-i anulează meritele, dar i le tocește serios. Ion Cristoiu (v. *Lucrurile au fost și-au mai complicate*, în *Expres Magazin*, nr. 41/17-24 oct.) o spune mai dur: cartea e „un veritabil pamflet” care „nu ne oferă o imagine reală a literaturii și culturii noastre din perioada respectivă”, ci doar un singur unghi de vedere corect: cel moral (cu care, de altminteri, istoria nu prea are ce face). Impulsul vindicativ este însă atât de evident pe alocuri, încît alterează pînă la malformare lucrurile. E cazul, desigur, repetăm, al prezenței lui Nicolae Manolescu și Eugen Simion printre Leonte Răutu, I. Vitner, Zaharia Stancu, N. Moraru, C.I. Gullian ș.c. Și asta cînd din capitolul *Profiluri de epocă* lipsește M. Novicov sau S. Damian. Cînd știi cine a fost Leonte Răutu și cine a fost și este N. Manolescu, fie și numai compararea spațiului acordat (aici) celui dintîi – 6 pagini – cu cele 9 afectate celui din urmă ne aruncă direct în penibil. Ov. S. Crohmălniceanu are 7 pagini, iar N. Moraru are 5, la egalitate cu Eugen Simion!

Nu e o glumă: în cazul de față esențiate este un criteriu valoric, precum în discutarea unui dicționar. Mai departe: N. Manolescu este numit a fi – din cuprinsul generației sale – „ocea care a plătit dogmatismului de tip proletcultist cel mai mare tribut”. Apoi, o avea N. Manolescu păcatele lui, însă... „aiasta nu se poate”. Dar și Eugen Simion e calificat la p. 311 „un proletcultist fără măsură” (prin comparație cu Gabriel Dimisianu, care „laudă adesea lucrări realist socialiste notorii, dar se menține în general la un comentariu literar decent”), deși la p. 278 se spune că „E. Simion a reușit să evite excesele proletcultiste”! (Ce-i drept, observația de atunci este actuală și pentru atitudinea post '89 a lui E. Simion: „cînd peste cîțiva ani, alți scriitori, care în perioada proletcultistă și-au impus tăcerea, vor îndrăzni să critice unele din realitățile acestei perioade, ei se va strădui, mîluind lucrurile, să-i caute aspectele „pozitive”, trecînd în schimb sub tăcere tot ce a lovit de moarte cultura și literatura noastră (...) Psihologismul abstract, lipsit de determinări exterioare, va deveni limbajul său preferat, neutru și comod”.)

Mai departe: dacă Ioanichie Olteanu e prezent printre „les maitres penseurs” inclusiv cu poezii stalinizante, de ce lipsește, de-o pildă, Dan Deșliu sau Titus Popovici? Iar dacă Geo Bogza este etalat din plin, de ce Petru Dumitriu este pomenit la „bibliografia ilustrativă” cu *Viața a început în Octombrie 1917* (*Contemporanul*, 2 nov. 1951) și: *Etc.* (!)? Tot la „bibliografie”, Mihail Roller e prezent cu trei articole din *Contemporanul*, 1946, 1948, 1957. În vreme ce Radu Enescu e puricat pe-o pagină. Marin Preda e citat cu *Desfășurarea* și două reportaje din *Viața românească*, 1949, și *Contemporanul*, 1951, iar Eugen Barbu – înfinit mai flagrant aservit puterii comuniste de-a lungul vieții – cu doar două texte din 1958, un pamflet la adresa Europei Libere și un emcomion hrucioștivist. Dar unde sînt reportajele lui Radu Cosașu sau N. Țic, de exemplu? Sau: e totuna să-i vezi în succesiune pe Manase Radnev și Lucian Raicu, scriind de vol. IV al *Operei* lui Stalin și, respectiv, pledoarii de genul „să continuăm marea tradiție a satirilor noastre”? Este oare comparabil – ca factor politic de linia întîi – A.E. Baconsky, citat aici cu două poeme – cu Cezar Baltag, prezent cu șapte texte?

Dar, încă o dată: de ce au fost „prinși” ei la capitolul doctrinarilor și n-au fost lăsați pentru vol. II, unde alți pondere ar fi avut printre sutele de mari și mici proletcultiști în versuri, proză și teatru?! A avut, oare, poemul lui Ioan Alexandru *Vremea anului 1917* din *Steaua*, nov. 1960, același impact în literatura română pe care l-a avut gîndirea lui M. Ralea, Dumitru Ghișe, Athanase Joja etc.? Nicidcum, firește, însă ei figurează otova în aceleași pagini. Romulus Guga este citat cu un *Cîntec lui Vasile Roșit* din *Steaua*, 2/1962, în vreme de Silvan Iosifescu – autor de volume întregi specifice cîrîntelor epocii – apare doar cu trei articole, din 1949, 1952, 1960. Și încă: din faptul că Radu Popescu figurează aici doar cu cronica la *Pe mîchie de caști* al lui Benic, cititorul nefamiliarizat cu puhoiul de malversațiuni al autorului, întinse pe decenii, va înțelege c-a fost un biet copil pe lingă un Șerban Cioculescu, a cărui bibliografie rusinoasă depășește o pagină. Dar asta – culmea – în absența lui Valentin Silvestru, lingă care, într-adevăr, cronicarul (de teatru, dar nu numai) Radu Popescu a rămas aproape un simplu figurant în ale cinismului cameleon.

Sau: judecînd după bibliografia lui M. Nițescu, pondera de care au avut-o în lumea comunistă de la noi Dumitru Popescu și... Perpessicus a fost aproape egală, de vreme ce primul e prezent cu două titluri, iar celălalt cu unul! În fine, dacă nimeni nu poate nega titluri precum *Gorki și realismul socialist* (1948) sau *Exemplul literaturii sovietice* (1962) din bibliografia lui Alexandru Philippide, nimeni nu va putea înțelege absența lui Ion Ianoși din sumarul acestei cărți, fie și numai cu (alegem la întîmplare) cap. IV –

Epopeea revoluției socialiste. Mihail Șolohov – Donul liniștit din vol. *Romanul monumental și secolul XX* (1963). Oarecum în aceeași ordine de idei: Ion Marin Sadoveanu și Paul Cornea sînt citați fiecare cu cite un titlu! Dar se pot compara efectele unui text precum *Titu Maiorescu și pașoptismul* cu articolul *Cea mai dreptă societate din lume?* (Lasă că la bibliografia lui Paul Cornea – altminteri, cum știm, unul dintre cei mai sinceri stimabili profesori și istorici literari – erau altele la fel de gogonate, precum abordarea operei lui I.L. Caragiale la centenarul din 1952.)

Două solubile, două insolubile

Două distincții făcute de M. Nițescu merită, cred, a fi subliniate. Întîi, caracterizarea, pe cit de laconică, pe atît de eficientă, a evoluției lucrurilor din 1947 în 1957 (i.e. *politizarea literaturii*) și după aceea (*literaturizarea politicului*): „*politizarea înseamnă invadarea nediferențiată, grosieră și paralizantă a literaturii de slogane politice și ideologice, în timp ce literaturizarea politicului înseamnă a exprima aceleași slogane într-un mod mai puțin violent, mai voalat, cu oarecare jenă și decență, într-un limbaj mai aproape de literatură*”. Cu mențiunea că literaturizarea politicului nu se oprește la 1965, ci va continua după 1971 pînă în 1990.

A doua este o tăiere de nod gordian într-un stil elegant și eficient totodată. E vorba de problema supremației evreiești în cultura anilor '50 – calcul de bătaie al naționalismului ceaușist, în perimetrul, de altfel etern, al complexului țapului ispășitor. Citatul este prin sine edificator: „*Din spaima justificată față de fascism, cu toate că în România au avut de suferit mult mai puțin decît în alte țări, intelectualii evrei s-au înrolat masiv, mai ales la început, în frontală agresivă proletcultistă. Cîțiva dintre ei au fost printre primii care s-au făcut purtătorii de cuvînt ai tendințelor de sovietizare a culturii noastre (...). Din cauza numărului destul de mare, deosebi în presă, în edituri, în învățămîntul superior etc., și a zelului lor proletcultist, care nu a fost egalat decît de acela al citorora intelectualii români, s-a creat convingerea că ei sînt vinovați pentru agresivitatea îndreptată împotriva culturii (...). A pune însă pe seama lor tot ce s-a întîmplat în cultura și literatura noastră în perioada proletcultistă, așa cum înclină unii s-o facă, ar însemna implicit o absolvire a puterii. Ar fi cu totul eronat să se creadă că fără ei lucrurile s-ar fi petrecut radical altfel” (p. 168). Este o concluzie excelentă pentru interminabilele acuzații reciproce proferate în sa-*

cul cu soareci, nimeni nefiind în stare să apuce de încheietură mina care-l agită sistematic.

La două soluții – două insolubile. Am avut sau n-am avut literatură în perioada proletcultistă? Întrebarea a fost pînă la urmă dreptă mintea scriitoricească post-'89, avînd la o extremă teribila negație a lui I.P. Cullianu, iar la cealaltă... suita imprecizațiilor la adresa ei: „*Acei care în cu orice preț să salveze ceva din perioada proletcultismului vor spune că, «în ciuda exagerărilor», a «abuzurilor» etc., atunci au apărut totuși elvea opere valoroase (...). Bietul Ioanide, Scriinul negru, Groapa (...). a existat și mai există încă în unele lucrări recente tendința de a «salva» ceva pe plan literar din literatura perioadei 1948-1960 (...). Răul cel mai mare nu a fost totuși că s-a scris o literatură lipsită de valoare. Rău a fost că s-a publicat numai astfel de literatură” (pp. 140-141).*

A doua insolubilă, corelată, desigur, cu prima, este expusă la fel de franc și cred că ne va tulbura creierul în vecii vecilor: „*Dacă toți scriitorii de valoare ar fi preferat să tacă decît să accepte și chiar să laude condiția degradantă a cenzurii și autocenzurii, demnitatea de scriitor ar fi fost salvată*”. A fi silit să alegi între demnitate și continuitate, între minimalismul conservant și maximalismul sinucigaș, între „nimic” și „cit de cit ceva”, este, se pare, eterna, camiliana dramă a lucidității noastre. Poate că ni s-a predat prea mult această opțiune pentru a mai fi în stare să-nvățăm vreo lecție.

Trec iarăși prin cartea lui M. Nițescu și văd cite semne de întrebare mi-au rămas de adumeat: cit era tactică bufonardă și cit mercantilism megaloman în textele „optimiste” ale lui G. Călinescu? compară observația lui M. Nițescu despre slavofilismul dintotdeauna al lui Mihail Sadoveanu cu „*Lumina vine de la Răsărit*” și cu arghesia tovarășie de drum din rațiunile arhiroffile! cine-i mai blamabil: cel care acționează din pură convingere, ori oportunistul cu ludice resorturi, la o adică: induioșitoare? cit de credibil mai poate fi un scriitor trecut prin toate bordurile ideologice, scriind la fel de convins – și de convingător – de la 1950 la 1995 pînă unde se poate accepta practica, firească pînă la un punct, a revizuirilor? Și cite altele.

Dar nu mai pot abuză de răbdarea dvs. și a „22”-ului. Și-apoi, cînd o să apară *Istoria* lui Cristoiu ce-o să mai scriu? Mai bine pun înțepător insolubilele lui M. Nițescu lingă cele trei volume ale Anei Selejan (*Trădarea intelectualilor, Reducere și prigoană, Literatura în totalitarism*) și mă apuc de *Pește* lui Lloasa...

DAN C. MIHĂILESCU

EDITURA RAO

ROSAMUNDE PILCHER
Căutătorii de scoici
(Traducere din limba engleză de Carmen Ardelean, 700 pag., 9.000 lei)

Editura RAO vă propune o nouă autoare – Rosamunde Pilcher – și „o captivantă poveste de familie, tipic englezească...”, o desfășurare amplă de întîmplări, sentimente și oameni. Capitelele așază cuminte, unul după altul, personajele: Nancy, Olivia, Cosmo, Noel, Hank... 16 la număr, ale căror existențe se întretaie. O poveste cit se poate de actuală de care vă puteți lăsa captivat(ă), regăsină viața contemporană, cu obișnuitele, stereotipurile, evidențele și bucuriile sau necazurile ei.

Cartile noastre pot fi procurate adresîndu-vă direct editurii:
C.P. 37-198, București.

ROSAMUNDE PILCHER
Căutătorii de scoici

